ԳԱՆՁԱՍԱՐ

ԲԵՐԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ (ԻԸ. ՏԱՐԻ)

Փետրուար Բ. 2018

نشرة مطرانية الأرمن الأرثوذكس

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ. «ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՕԴՈՒԺԸ ՎԱՐ ԱՌԱՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԱՐՁԱԿԱԾ ՇԱՐՔ ՄԸ ՀՐԹԻՌՆԵՐԸ»

Չորեքշաբթի, 7 Փետրուար 2018-ին, Սուրիական օդուժը վար առաւ Դամասկոսի գիւղերէն մէկուն մէջ գինուորական կեդրոնի մը վրայ Իսրայէլի արձակած շարք մը հրթիռները:

Սուրիական Բանակի Հրամանատարութիւնը հանդէս եկաւ յայտարարութեամբ մը, ուր ըսաւ. *«Չորեքշաբթի, 7 Փետրուար 2018-ի, առաւօտեան ժամը 3:45-ին, Իսրայէլի օդուժը, Լիբանանեան տարածքէն, մէկէ աւելի հրթիռ արձակեց Դամասկոսի գիւղերուն մէջ գտնուող սուրիական գինուորական կեդրոններէն մէկուն վրայ, սակայն սուրիական օդուժը անմիջապէս հակադարձեց եւ ջախջախեց հրթիռներուն մեծամասնութիւնը»:*

Հրամանատարութիւնը աւելցուց. *«Իսրայէլի այս գրոհը ձախող այլ փորձ մըն է, սուրիական բանակին ու անոր դաշնակիցներուն յառաջխաղացքին հետեւանքով նահանջող գինեալ ահաբեկչական խմբաւորումներուն տրամադրութիւնը բարձրացնելու»:*

Հրամանատարութիւնը եզրափակելով ըսաւ, որ Իսրայէլ այս անհաշիւ յարձակումներուն եւ անոնց վտանգաւոր արդիւնքին ամբողջական պատասխանատուութիւնը կը կրէ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ. «ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԱՅՆՔԱՆ, ՈՐՔԱՆ ՏԱՀԵՆ ԵՒ «ՀԱՊՀԱԹ ԱԼ ՆՈՒՍՐԱ» ԽՄԲԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐԸ»

ՍԱՆԱ.- Չորեքշաբթի, 7 Փետրուար 2018-ին, Սուրիոյ Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը ՄԱԿ-ին եւ Ապահովական Խորհուրդին երկու նոյնանման նամակներ յղելով յայտնեց, թէ Սուրիոյ դէմ Իսրայէլի յարձակումները շարունակութիւնը կը հանդիսանան անոր որդեգրած թշնամական այն վարքագիծին, որ կ'արտացոլայ սուրիական տագնապի երկարաձգման համար գինեալ ահաբեկչական խմբաւորումներուն զօրակցութեան ընդմէջէն: Նախարարութիւնը ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդէն պահանջեց դատապարտել այս յարձակումը:

Նախարարութիւնը շեշտեց, թէ այս յարձակումները կը զուգադիպին գինեալ ահաբեկչական խմբաւորումներուն Դամասկոսի զանազան շրջաններու, դիւանագիտական կեդրոններու, բնակարաններու, եկեղեցիներու եւ հասարակական կառոյցներու հրթիռակոծումին, որուն հետեւանքով զոհուեցան եւ վիրաւորուեցան բազմաթիւ անմեղ քաղաքացիներ:

Նախարարութիւնը իր նամակը եզրափակեց ըսելով. *«Սուրիոյ կառավարութիւնը կը զգուշացնէ «Իսրայէլ»ը այս յարձակումին հետեւանքներէն, եւ արաբական հողեր, ներառեալ սուրիական Կոլանը, գրաւուած պահելէ՝ շեշտելով, որ Իսրայէլ այս բարբարոսութիւններուն ողջ պատասխանատուութիւնը կը կրէ»:*

Նախարարութիւնը պահանջեց դատապարտել Իսրայէլը եւ համապատասխան քայլերու ձեռնարկել՝ կանխելու նման յարձակումներ եւ պատասխանատուութեան հրաւիրելու Իսրայէլը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ ԱՖՐԻՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԱՂԻՏԱԼԻ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ՅԱՅՏՆՈՒԱԾ Է

Չորեքշաբթի, 7 Փետրուար 2018-ի դրութեամբ, Աֆրինի ուղղութեամբ թրքական ուժերուն յարձակումը 20-րդ օրը թեւակոխեց՝ բազմապատկելով մարդկային զոհերուն եւ վիրաւորներուն թիւը: Միւս կողմէն, սակայն, Աֆրինի բնակչութիւնը կը շարունակէ կառչած մնալ իր հողին ու դէմ դնել թրքական գրոհին: Երեքշաբթի առաւօտ, հարիւրաւոր քաղաքացիներ Աֆրինի մէջ բողոքի ցոյցեր կազմակերպեցին՝ համայն աշխարհին ուշադրութեան յանձնելու, որ թրքական ուժեր կը շարունակեն սպաննել անմեղ քաղաքացիներ, քանդել դպրոցներ, հասարակական կառոյցներ, բնակարաններ եւ հիւանդանոցներ: ՍԱՆԱ-ին համաձայն, մինչեւ Չորեքշաբթի, 7 Փետրուար 2018, արձանագրուած զոհերուն թիւը անցած է 150-ը, վիրաւորուած են աւելի քան 345 քաղաքացիներ:

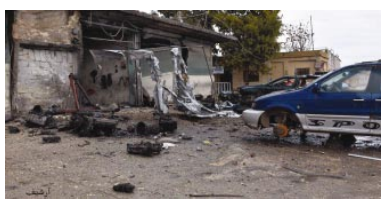

ԱՂՈՒԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ. «ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է 2018-Ի ԻՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ՕՐ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՈԳԻՈՎ ՆԵՐՇՆՉՈՒԻԼ»

Երեքշաբթի, 6 Փետրուարին, Հայաստանի Ազգային ժողովի ՀՅԴ խմբակցութեան քարտուղար Աղուան Վարդանեան Ազգային ժողովի յայտարարութիւններուն ընթացքին ելոյթ ունեցաւ եւ ըսաւ. «Յարգելի՛ խորհրդարան, 2018 թուականը մեր երկրին կեանքին մէջ հարուստ է բացառիկ դէպքերով: Բայց անոնց կարգին, վստահ եմ, գլխաւորը, առանցքայինը անկախ պետականութեան վերականգնումին 100-ամեակն է՝ մեր ժողովուրդին մտածողութեան մէջ առասպելաբանութեան վերածուած 28 Մայիսը: Այո՛, մենք խորհրդարանական կառավարման անցնելու եզրափակիչ փուլին մէջ ենք՝ անկէ բխող քաղաքական բազմաթիւ առաջնահերթութիւններով. հանրապետութեան նախագահ, վարչապետ պէտք է ընտրենք, նոր կառավարութիւն ձեւաւորենք, երկիրը որակական, արմատական բարեփոխումներով զարգացնելու նոր ուղիներ փնտռենք: Այո՛, երկրին մէջ առկայ ընկերային-տնտեսական, հոգեւոր-մշակութային խնդիրները, արտաքին մարտահրաւէրները ամէնօրեայ սեւեռուն ուշադրութիւն կը պահանջեն: Այո՛, մենք չլուծուած շատ հարցեր ունինք, կենցաղն ալ իր հոգերը կը թելադրէ: Բայց այս ամբողջին մէջ մենք պարտաւոր ենք գիտակցիլ, որ հիմքերու հիմքը անկախ պետականութիւնն է, իսկ 100-ամեայ անկախութեան համապետական, համազգային արժեւորումը՝ ապագային լաւագոյնս իրացուելու առիթ է: Ես համաձայն չեմ, որ բացառիկ այդ տարեթիւը սահմանափակուի քանի մը օրուան տօնակատարութեամբ: Ամբողջ տարին այդ նշանի տակ պէտք է անցնի: Հայաստանի Հանրապետութեան լիարժէք քաղաքացի դաստիարակելու, նոր սերունդին մէջ պետականութեան գիտակցութիւն սերմանելու, մեր մեծերուն՝ Արամ Մանուկեանի, Նժդեհի, Դրոյի, Սիլիկեանի, Անդրանիկի, Վրացեանի, Շանթի, Աղբալեանի, Թեհլիրեանի, Վարուժանի, Սիամանթոյի, Տէրեանի, Թումանեանի՝ հայկականութեան, ազգային բարձր բարոյականութեան, նուիրումի, անձնազոհութեան օրինակը վարքականոն դարձնելու առումով 2018-ի իւրաքանչիւր օրը 28 Մայիսով շնչաւորելու անհրաժեշտութիւն կայ: Այո՛, վարչապետի գլխաւորութեամբ կառավարական յանձնախումբ ստեղծուած է: Այո՛, պատշաճ նշելու ծրագիրներ կան, բայց շրջանակը պէտք է ընդլայնուի՝ բոլոր քաղաքական ուժերը, Հայ առաքելական եկեղեցին, կառավարութիւնը ամբողջ կազմով, Երեւանի քաղաքապետարանը, մարզերը, համազգային կառոյցները, լրատուամիջոցները ամէնօրեայ գործունէութիւն պէտք է ծաւալեն: Ճիշդ է, Մայիս 28-ը կերտելու մէջ էական դերակատարութիւն ունեցած է Դաշնակցութիւնը, բայց անիկա համայն հայութեան դարաւոր իղձերու մարմնացումն էր, բոլոր հայերուն անկախ պետականութեան մեծ սկիզբը: Եւ Դաշնակցութիւնը նաեւ այս առումով բոլորինն է: Յարգելի՛ խորհրդարան, յարգելի՛ հայրենակիցներ, Անկախ պետականութենէն աւելի բարձր արժէք չկայ: Այդ մեծ սկիզբը յաւերժական դարձնելու պարտքն ու պատասխանատուութիւնը մերն է ու յաջորդ սերունդներունը: Այդ յաւերժութիւնը երաշխաւորելու համար անհրաժեշտ է 2018-ի բոլոր օրերը լեցնել Մայիս 28-ի բովանդակութեամբ եւ խորհուրդով»:

ՀԻՆ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀՐԹԻՌԱԿՈԾՈՒԵՑԱՒ. ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵՑԱՒ ՉՈՀ ՄԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՎԻՐԱՒՈՐ

Երկուշաբթի, 5 Փետրուար 2018-ին եւ յաջորդող օրերուն, գինեալ ահաբեկչական խմբաւորումներ հրթիռակոծած են հին Դամասկոսի շրջանը՝ խախտելով լարուածութեան մեղմացման Ղութայի գօտիի համաձայնութիւնը: Դամասկոսի ոստիկանատան աղբիւր մը յայտնեց, որ Ղութայի արեւելեան շրջանին մէջ կայք հաստատած գինեալ ահաբեկչական խմբաւորումները հրթիռակոծած են յատկապէս Պապ Թումա շրջանը: «Գանձասար»ի աղբիւրները յայտնեցին, թէ Պապ Թումայի մէջ հրթիռ մը ինկած է հայ ընտանիքի մը բնակարանին վրայ, ուր կը գտնուէին տանտիրուհին՝ Նուրիցա Տէմիրճեան-Օթճեան, որ ժամանակէ մը ի վեր առողջական հարցերէ կը տառապէր, անոր եղբայրը՝ Սարգիս-Յակոբ Տէմիրճեան եւ տանտիրուհին խնամող տեղացի կին մը՝ Ռիմ ալ Ախրաս անունով: Տանտիրուհին խնամող տեղացի կինը տեղւոյն վրայ զոհուած է: Դամասկոսի Շտապ Օգնութեան հայ տղաքը օգնութեան փութալով վիրաւորները հիւանդանոց տեղափոխած են: Վիրաւոր երկու հայորդիներուն վիճակը կայուն է: Անոնց բնակարանը ծանր վնասներ կրած է:

Խմբագրական

ՄՏԱԲԵՐԵԼՈՎ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՔԱՋԵՐՈՒՆ ՅԱՆԴԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայոց պատմութեան մէջ չորրորդ եւ հինգերորդ դարերուն է որ առաւելաբար ամրագրուած է մեր ազգային ինքնութիւնը: Կրօնքը, մշակոյթը, քաղաքական զարգացումներն ու պատերազմները ուրուագծած են դիմագիծը ազգի մը, որ ապրելով մէկտեղ հսկայ կայսրութիւններով շրջապատուած աշխարհագրական տարածքի մը վրայ, անհամար զոհողութիւններու եւ խիզախումներու գնով յաջողած է պահել իր իւրայատկութիւնը՝ յանդգնելով նոյնիսկ կռիւ մղել զինք քանակով գերազանցող ուժերու դէմ:

Եթէ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակումը մեր հաւատքին ու բարոյական արժէքներուն ամրագրումը հանդիսացաւ, գիրերու գիւտը մշակութային զարթօնքին ազդանշանը տուաւ, Վարդանանց պատերազմն ու Վահանեանց շարժումը մեր ժողովուրդին որպէս հայ ապրելու ու զարգանալու իրաւունքը նուաճեցին:

Այսօր, սակայն, գործնականապէս որքանո՞վ կը դրսեւորենք այդ յանդգնութիւնը մեր ինքնութեան պահպանման նուիրական առաքելութեան մէջ յատկապէս:

Պատերազմի դաշտերուն վրայ մեր զինուորները քաջաբար կը մարտնչին պահպանելու հողն ու ժողովուրդը, ցաւօք սակայն, նոյն յանդգնութիւնն ու վճռակամութիւնը չեն երեւիր մշակութային մեր կեանքին մէջ:

Լեզուի, մշակութային եւ կրօնական արժէքներու պահպանումի մեր ջանքերը խամրած են, դարձած մակերեսային, ձեւական, ժողովներու եւ հաղորդագրութիւններու սահմաններուն մէջ տատանուող: Այդ սահմանները պէտք է հատել անպայման ու գործի լծուիլ, հաւատքով եռուն գործի:

Մեր երիտասարդները հեռու կը մնան եկեղեցիէն, աստիճանաբար կը կորսնցնեն իրենց հետաքրքրութիւնն ու բծախնդրութիւնը հայ լեզուին ու մշակոյթին նկատմամբ (մեր խօսքը, հարկաւ, չի վերաբերիր այն բացառութիւններուն, որոնք ոգի ի բռին լծուած են մշակութային եւ ազգային արժէքներու պահպանման գործին):

Իսկ մենք յաճախ այս անկումը կը վերագրենք արտաքին պայմաններուն, առանց անդրադառնալու մեր իսկ անտարբերութեան, թերի աշխատանքին: Եթէ բաւարարուինք եղածը պահպանելու սահմանափակ ջանքերով ու արմատական փոփոխութիւններ կատարելու յանդգնութիւնը չունենանք, քարոզներու սահմանները հատած պիտի չըլլանք երբեք, ոչ ալ արժանի ժառանգորդները պիտի դառնանք Վարդանանց հերոսներուն:

Մշակութային մեր տեղատուութիւնը կասեցնելու, մեր երիտասարդութիւնը գործնականապէս հայ եկեղեցիին, հայ գիրքին, հայ գրականութեան ու մշակոյթին կառչած պահելու ժամանակակից միջոցներ գտնենք ուրեմն ու կեանքի կոչենք զանոնք:

21-րդ դարուն ընձեռած ծով կարելիութիւնները պիտի օգնեն մեզի, եթէ զանոնք օգտագործելու յանդգնութիւնն ու հայկական մեր կեանքին նոր որակ հաղորդելու ջանասիրութիւնը ունենանք:

«Գ.»

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԵՐ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԷՆ ՆԵՐՍ

ՆՍՕՏՏ Արամ Ա. Կաթողիկոսին նախագահութեամբ, Հինգշաբթի-Ուրբաթ, 1-2 Փետրուար 2018-ին, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան յաջորդական նիստեր տեղի ունեցան Անթիլիասի Մայրավանքէն ներս:

- Համապարփակ քննարկումի ենթարկուեցան առաջին հերթին 2017-ին իրագործուած եւ 2018-ի նախահաշիւ պիւտճէն, ինչպէս նաեւ Կաթողիկոսարանին ընդհանուր նիւթական կացութիւնը: Վեհափառ Հայրապետը կարեւորութեամբ շեշտեց, որ Կաթողիկոսարանին տնտեսական ընդհանուր կացութիւնը մնայուն հաշուեքննութեան ենթակայ է թէ՛ յանձնախումբին եւ թէ՛ հաշուեքննիչ ընկերութեան ճամբով: Հայրապետը միաժամանակ յիշեցուց, որ Կաթողիկոսարանին տնտեսական կարելիութիւնները սահմանափակ են եւ տարեկան պիւտճէական հսկայ բացեր կը գոյանան՝ մէկ կողմէ սղաճի, իսկ միւս կողմէ եկամուտի պակասի հետեւանքով:

- Վարչութիւնը, շարունակելով Ազգ. Ընդհանուր Ժողովին Նորին Սրբութեան պատգամին եւ ընդհանուր քննարկումներու ճամբով շեշտուած թեմերու վերակազմակերպումի հարցը, իր կարգին վեր առաւ յիշեալ ծրագիրին այժմէականութիւնը, եւ, Վեհափառ Հայրապետին առաջարկին հետեւելով, որոշեց յատուկ ժամանակացոյցի հիման վրայ հանդիպումներ կազմակերպել թեմերու հետ վերակազմակերպումի իրենց ծրագիրը քննարկելու համար:

- Կաթողիկոսարան-թեմ գործակցութիւնը դարձեալ շեշտուեցաւ. այս ծիրէն ներս անդրադարձ եղաւ որոշ մարզերու, ուր թեմերու համարատուութիւնը Կաթողիկոսարանին հարկ է աւելի շեշտաւորել: Թէ՛ Կաթողիկոսարանին եւ թէ՛ կարգ մը թեմերու կապուած կանոնագրային հարցերու քննութիւնը աւելի արագացնելու համար յատուկ յանձնախումբ մը նշանակուեցաւ, որպէսզի յառաջիկային, Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովներու մասնակցութեամբ, յիշեալ աշխատանքը իր աւարտին հասնի եւ ապա վաւերացուի Հայրապետին կողմէ:

- Վարչութիւնը յաջորդական հանդիպումներ ունեցաւ կալուածոց ու շահարկման յանձնախումբերուն հետ: Անոնք իրենց իրագործած աշխատանքներուն ամփոփ պատկերը ներկայացուցին թէ՛ շինարարական մարզէն ներս եւ թէ՛ շահարկման ծրագիրներու գծով:

- Կաթողիկոսարանին առնչուած ընկերային ծառայութեան հաստատութիւններուն՝ Ազգ. Բուժարանի, Ազգ. Ծերանոցի ու «Թռչնոց Բոյն»-ի խնամակալութիւնները վերջին ամիսներու իրենց աշխատանքին արդիւնքը պարզեցին Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, միաժամանակ տեղեակ պահելով հաստատութեան դիմագրաւած յատկապէս տնտեսական մտահոգութիւնները: Նորին Սրբութիւնն ու Վարչութիւնը յիշեցուցին մեր եկեղեցւոյ կողմէ կատարուող ընկերային ծառայութեան յոյժ կարեւորութիւնը եւ թելադրեցին, որ իրենց կարելին կատարեն՝ օգտակար հանդիսանալու մեր ժողովուրդի կարիքներուն:

- Թուրքիոյ դէմ բացուած Սիսի Կաթողիկոսարանի վերադարձի դատը լայն քննարկումի ենթարկուեցաւ: Այս ուղղութեամբ տրուած բացատրութիւններու եւ վերջին շրջանին տեղի ունեցած զարգացումներու լոյսին տակ եւ հետեւելով Ազգ. Ընդհ. Ժողովի որոշման, ժողովականները շեշտեցին իրաւաքաղաքական բնոյթ ունեցող այս կարեւոր դատին առնչուած աշխատանքներուն շարունակութեան կարեւորութիւնը:

- Ժողովը նաեւ զբաղեցաւ անցեալէն եկող Ֆանարի ժողովրդային տուներուն առնչուած իրաւական աշխատանքները շարունակելու եւ յստակ ընթացքի մէջ դնելու անյետաձգելի հրամայականը: Ազգ. Կեդր. Վարչութեան մտահոգութիւնն է, որ հոն ապրող մեր ժողովուրդի զաւակները իրենց նիւթական պարտաւորութիւնը կատարելով եւ իրաւական անհրաժեշտ փաստաթուղթերը ունենալով տէր դառնան իրենց բնակարաններուն:

- Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը անհրաժեշտ նկատեց, որ շուրջ չորս տարիներ առաջ Արցախի մէջ հիմքը դրուած «Նոր Կիլիկիա» գիւղին ծրագիրը շարունակուի, յատկապէս մեր թեմերուն ու անհատ ազգայիններու մասնակցութեամբ:

- Համապարփակ կերպով զեկոյց տրուեցաւ Սուրիոյ հայութեան վերականգնումի ու օժանդակութեան աշխատանքներուն մասին: Վեհափառ Հայրապետն ու Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը կարեւորութեամբ շեշտեցին Սուրիոյ հայութեան վերակազմակերպման աշխատանքները որպէս համահայկական առաջնահերթութիւն:

- Վարչութիւնը նաեւ հանդիպումներ ունեցաւ Կաթողիկոսարանի մանկավարժական կեդրոնի ու հայագիտական դասընթացքի պատասխանատուներուն հետ եւ գոհունակութեամբ իմանալէ ետք կրթական այս երկու կառոյցներուն կողմէն տարուող գործունէութեան մասին, թելադրեց նոյն ոգիով շարունակել այս յոյժ կարեւոր աշխատանքը:

- Յատուկ անդրադարձ կատարուեցաւ արեւմտահայերէնի պաշտպանութեան ու զարգացման, ինչպէս նաեւ միացեալ ուղղագրութիւն մը ստեղծելու կարելիութեան շուրջ տարուող աշխատանքներուն: Այս գծով տրուած

Շար.՝ էջ 12

ՍՈՒՄԿԱՅԻԹԻ ՀԱԿԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԻ 30-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՕԴՈՒԱԾԻ ՆԱԽԱԳԻԾ/ԴՐՈՅԹՆԵՐ (MODERATE VERSION)

ՀՀ Հալէպի Գլխաւոր Հիւպատոսութիւն

1988թ. Փետրուարը շրջադարձային դարձաւ թէ՛ հայ-ատրպէյճանական յարաբերութիւնների հետագայ ընթացքի, եւ թէ Հարաւային Կովկասի անվտանգութեան, կայունութեան եւ հետագայ զարգացման համար: 1988թ. Փետրուարին՝ ի պատասխան Լեռնային Ղարաբաղի հայ բնակչութեան Ատրպէյճանի կազմից դուրս գալու ցանկութեան, որն արտայայտուում էր խաղաղ ցոյցերով, Ատրպէյճանի իշխանութիւնները արձագանգեցին հայաշատ քաղաքներում բնակուող խաղաղ հայ բնակչութեան դէմ կազմակերպուած բռնութիւններով:

Այդ պահից ի վեր տարածաշրջանում զարգացումները գրեթէ կանխորոշուած էին՝ էսկալացիա (կացութեան սրում-խմբ.), որը վերաճեց բուն Ատրպէյճանում, նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի խաղաղ բնակչութեան դէմ Ատրպէյճանի իշխանութիւնների կողմից հրահրուած հրոսակների խմբերի, այնուհետ կանոնաւոր բանակի յարձակումների:

Ամէնը սկսուեց Սումկայիթից: Պաշտօնական տուեալների համաձայն, այդ քաղաքում երեք օր տեւած հայերի ջարդերին զոհ գնացին 32, իսկ անկախ աղբիւրների համաձայն՝ հարիւրաւոր հայեր: Ատրպէյճանի իշխանութիւնների բացայայտ աջակցութեան եւ թողտուութեան արդիւնքում հակահայկական ատելութեամբ լցուած խուժանի կողմից կանայք, տղամարդիկ, տարեցներ դաժանաբար սպանուեցին իրենց բնակարաններում եւ քաղաքի փողոցներում: 30 տարի անց էլ, կարդալով ականատեսների սահմռկեցուցիչ վկայութիւնները, անհնար է համակերպուել այն գաղափարին, որը մարդ արարածը կարող է նման կերպ վարուել մէկ այլ մարդ արարածի հետ, որը դեռեւս երէկ հարեւան էր, գործընկեր, ծանօթ: Այդ օրերին ոտնահարուեց մարդու իրաւունքներից ամենահիմնարարը՝ կեանքի իրաւունքը: Մարդիկ թիրախաւորուեցին եւ սպանուեցին իրենց ազգային պատկանելիութեան պատճառով: Գազազած ամբոխի համար հայն ապրելու իրաւունք չունէր:

Ընդամէնը մէկ գիշերուայ ընթացքում Արեւելեան Եւրոպայի քաղաքներ, Աֆղանստան հասնող խորհրդային զօրամիաւորումների համար պահանջուեց երեք օր, որպէսզի մտնեն Սումկայիթ եւ վերջ դնեն վայրագութիւններին:

1988թ. Մարտի 21-ին Նոպելեան մրցանակակիր, յայտնի գիտնական, իրաւապաշտպան Անտրէյ Սախարովը սումկայիթեան ջարդերի վերաբերեալ ԽՍՀՄ ղեկավար Միխայիլ Կորպաչովին ուղղուած նամակում գրել էր. *«Եթէ՛ մինչեւ Սումկայիթը որեւէ մէկը կարող էր կասկածել Լեռնային Ղարաբաղն Ատրպէյճանից անջատելու անհրաժեշտութեան վերաբերեալ, ապա այդ ողբերգութիւնից յետոյ բոլորին պէտք է պարզ դառնայ նման որոշման բարոյական անխուսափելիութիւնը: Այդ ողբերգութիւնից յետոյ չի մնում որեւէ բարոյական հնարաւորութիւն պնդելու Լեռնային Ղարաբաղի տարածքային պատկանելութիւնն Ատրպէյճանին: Սումկայիթի զոհերի ցուցակները չեն հրապարակուել, եւ դա ստիպում է կասկածի տակ դնել զոհուածների թուի մասին պաշտօնական տուեալների ճշգրտութիւնը: Հետաքննութեան վերաբերեալ որեւէ տեղեկութիւններ չկան: Նման յանցագործութիւնը չէր կարող չունենալ կազմակերպիչներ: Ովքե՞ր էին դրանք...»* 1988թ. Նոյեմբերի 26-ին «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթին Սախարովն ասել էր, որ հայերի դէմ ուղղուած ջարդերը Ատրպէյճանի հայկական փոքրամասնութեան եւ Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան բնաջնջման իրական վտանգ են հանդիսանում (New York Times, November 26, 1988):

Ջարդերից յետոյ կատարուած հետաքննութիւնը բաւականին մակերեսային էր եւ չպատասխանեց գլխաւոր հարցին. ո՞վ էր կանգնած այդ խուժանի թիկունքում եւ ո՞վ էր ուղղորդում ամբոխը: Իսկ այն, որ դա մէկ կենտրոնից ուղղորդուող գործողութիւններ էին որեւէ կասկած չկայ եւ դրա մասին են փաստում բազմաթիւ վկայութիւններ:

Չնայած 30 տարի է անցել այդ դէպքերից, սակայն մինչ օրս դեռ այս հարցերը պատմաբանների, քաղաքագէտների եւ պարզապէս հասարակ մարդկանց համար շարունակում են մնալ անպատասխան: Դատավարութիւնների ժամանակ հնչած վկայութիւններից պարզ է դառնում, որ հայկական ջարդերում ակտիւօրէն ներգրաւուած են եղել երիտասարդներ՝ նոյնիսկ դպրոցական եւ ուսանող դասարաններից: Այդ պատանիներին դրդել էին բռնութիւնների կամ բռնի ծայրայեղականութեան (violent extremism) եւ նրանց մէջ սերմանել էին հայերի նկատմամբ բացայայտ ատելութիւն: Չէ որ այդ տարիքի երիտասարդները, որոնց կեանքի փորձը եւ գիտելիքները դեռ բաւարար չեն յստակ բարոյական ուղենիշների եւ սկզբունքների սեփական համակարգի ձեւաւորման համար, առաւել հեշտ են ենթարկուում մանիպուլեացիայի (խաբեբայութեան-խմբ.) քարոզչութեանը:

Սումկայիթը դարձաւ Ատրպէյճանի քաղաքական էլիտայի ազգայնամոլութեան եւ ծայրայեղական կեցուածքի ամենաառաջին դրսեւորումներից մէկը: Պարզ դարձաւ, որ հայերի հանդէպ ատրպէյճանական հասարակութեան շրջանում ատելութիւնը քօղարկուած էր բարակ մի շղարշով, որն այլեւս պատռուել էր: Հակահայկական ատելութիւնը ուղղուեց նաեւ հայ ժողովրդի պատմա-մշակութային արժէքների դէմ, ինչի արդիւնքում Ատրպէյճանում հողին հաւասարեցուեցին հարիւրամեակների պատմութիւն ունեցող եզակի յուշարձաններ:

Ցաւօք, այն բռնութիւնների ալիքը, որ սկսուեց Սումկայիթում, շարունակուեց Պաքւում, Կիրովապատում եւ բազմաթիւ այլ հայաշատ բնակավայրերում:

Սումկայիթի ջարդերի հետեւանքով ԽՍՀՄ-ում առաջացան փախստականների առաջին հոսքերը: Մարդիկ թողնելով իրենց տները, մազապուրծ փրկուելով վայրագութիւններից, փախչում էին դէպի Հայաստան եւ ԽՍՀՄ այլ հանրապետութիւններ: Ի դէպ, դա առաջին եւ վերջին դէպքը չի, երբ Հայաստանն իր հիւրընկալ դռներն է բացում փախստականների առջեւ՝ 2011թ-ից սկսած ընդունելով Սիրիայից մօտ 22000 փախստականներ Հայաստանը, մէկ շնչին ընկնող փախստականների հաշուարկով հանդիսանում է Եւրոպայում երրորդ երկիրը:

Սումկայիթի կոտորածին արձագանգել էր նաեւ Եւրոպական խորհրդարանը, որը 1988թ. Յուլիսի 7-ին ընդունուած բանաձեւում դրանք որակեց որպէս հայերի դէմ ուղղուած ջարդեր, որոնք ինքնին սպառնալիք են Ատրպէյճանում ապրող հայերի անվտանգութեանը: Աւելին՝ Եւրոպական խորհրդարանը բանաձեւում դատապարտեց հայերի դէմ բռնութիւնը եւ իր աջակցութիւնը յայտնեց Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան՝ Հայաստանի հետ վերամիաւորուելու պահանջին: Երկու տարի յետոյ Պաքւում տեղի ունեցած հայերի ջարդին արձագանգելով Եւրոպական խորհրդարանն ընդունեց եւս մէկ բանաձեւ, որում վերահաստատեց այս դիրքորոշումը:

1988թ. Յուլիսին, Սումկայիթի ջարդերից ընդամէնը ամիսներ անց, ԱՄՆ Սենատը միաձայն հաստատեց 1989թ. արտաքին գործողութիւնների համար ֆինանսական հատուցումների վերաբերեալ օրէնքում փոփոխութիւնը, որը վերաբերում էր Լեռնային Ղարաբաղին եւ որով կոչ էր արւում խորհրդային իշխանութիւններին յարգել հայ ժողովրդի օրինական ձգտումները եւ արձանագրում էր, որ տասնեակ հայեր սպանուել եւ հարիւրաւոր վիրաւորուել ամիսներ առաջ տեղի ունեցած ջարդերի ժամանակ:

Չնայած խորհրդային իշխանութիւնների կողմից լրահոսի հանդէպ խիստ վերահսկողութիւնը եւ գրաքննութիւնը՝ այնուամենայնիւ արդէն 1988թ. Մարտ ամսին Սումկայիթի ոճրագործութիւնների մասին թէկուզ եւ կցկտուր տեղեկատուութիւնը հասաւ միջազգային լրատուամիջոցներին: Մարտին հեղինակաւոր «Washington Post» պարբերականը գրեց, որ սահմռկեցուցիչ յանցագործութիւններ են տեղի ունեցել հայերի նկատմամբ ատրպէյճանական Սումկայիթ քաղաքում: Թերթը, վկայակոչելով, «մոսկովեան տիսիտենդներին (այլախոհներին-խմբ.), որոնք այցելել են այդ տարածք», նշում է հայերի դէմ կատարուած վայրագութիւնները, ներառեալ «ծնողատանը յղի կանանց սպանութեան եւ խեղման» դէպքերը:

Մէկ տարի անց, 1990թ. Սեպտեմբերի 27-ին 130 առաջատար գիտնականներ եւ իրաւապաշտպաններ ԱՄՆ, Միացեալ Թագաւորութիւնից, Ֆրանսիայից, Գերմանիայից, Քանատայից եւ այլ երկրներից, բաց նամակ են հրապարակում «Նիւ Եորք Թայմզ»ում: Նրանք նշում էին. «An era which we all thought had ended, the era of pogroms, has resurfaced. Once again this year, the Armenian community of Azerbaijan has been the victim of atrocious and intolerable premeditated massacres...We intend this statement as more than an after-the-fact condemnation. We want to alert international public opinion to the continuing danger that racism represents to the future of humanity. It forebodes ill that we are experiencing the same powerlessness when faced with such flagrant violations of human rights a half century after the genocide of the Jewish people in Nazi concentration camps and forty years after the Universal Declaration of Human Rights. It would be inexcusable if, because of our silence now, we contributed to the suffering of new victims. In the name of our duty of vigilance, we demand that Soviet authorities as well as the international community condemn unequivocally these anti-Armenian pogroms and that they denounce especially the racist ideology which has been used by the perpetrators of these crimes as justification»:[1]

Այդ վայրագութիւններից էլ աւելի սարսափելի էր, գուցէ, այն, որ թէ Ատրպէյճանում եւ թէ Խորհրդային Միութիւնում իշխանութիւններն ամէն ինչ արեցին՝ կոծկելու Սումկայիթի մասին ճշմարտութիւնը: Անպատժելիութեան եւ ամենաթողութեան այս մթնոլորտը եւս մէկ անգամ ապացուցում էր, որ այս ջարդերի հետեւում կանգնած էր պետութիւնը: Իսկ իրադարձութիւնների հետագայ զարգացումը ցոյց տուեց, որ

Շար.՝ էջ 10

[1] http://www.nybooks.com/articles/1990/09/27/an-open-letter-on-anti-armenian-pogroms-in-the-sov/

[2] Çoëßí C. T. http://sumgait.info/sumgait/sumgait-genocide-glasnost1.htm

ՏՕՆ ԱՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ

Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին կը պատուէ Սրբոց Ղեւոնդեանց յիշատակը: Օրինաբեր տօն մը, որ հաւատքի ախոյեան հանդիսացող քահանաներուն ուխտի հաւատարմութիւնը եւ նուիրական ծառայութիւնը հանդիսաւորապէս կը մեծարէ: Քրիստոսի սպասաւոր եղող Ս. Ղեւոնդեանց քաջամարտիկները իրենց արեան գնով հաստատեցին կապուածութիւնը հայ եկեղեցւոյ եւ հայրենիքին, ահա թէ ինչո՛ւ անոնց օրինակը խօսուն կը մնայ ընդմիշտ:

Արդարեւ, Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Շահան Սրբ. Արք. Սարգիսեանի հովանաւորութեամբ, Երեքշաբթի 6 Փետրուար 2018-ի առաւօտեան, Սրբոց Ղեւոնդեանց պատուական քահանայից տօնին առիթով, Նոր Գիւղի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Ս. եւ Անմահ Պատարագ: Առաջնորդ Սրբազան Հօր նախագահութեամբ, Հալէպի հոգեւորականաց դասին՝ քահանաներուն, ինչպէս նաեւ հաւատաւորներուն հոծ բազմութեամբ արժանաւորապէս նշուեցաւ Ս. Ղեւոնդեանց տօնը:

Տօնախմբութիւնը իր ծիսական աւանդութիւնը կը պահէ հինէն ի վեր՝ որպէս բարեպաշտական սովորութիւն: Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեան ընթացքին կ'երգուի օրուան յատուկ *«Որ յառաջագոյն»* շարականը, ապա մաղթանքներով եւ աղօթքներով կը յիշատակուին պանծալի հաւատքի վկաները՝ Ղեւոնդեանքը: Սրտառուչ պատկեր է տեսնել քահանայից դասուն սպասարկութիւնը պատարագի խորհուրդի տեւողութեան: Խորհրդաւոր եւ խօսուն է թափօրի ընթացքին քահանայ հայրերուն շրջագայութիւնը եկեղեցւոյ մէջ, սաղաւարտներով եւ մոմերով: Ուխտի նորոգութեան եւ հաւատարմութիւնը վերահաստատելու գեղեցկագոյն առիթն է սոյն տօնախմբութիւնը:

Օրուան պատարագիչն էր Արժ. Տ. Արշակ Քհնյ. Ալաճաճեան, երգեցողութիւնը կատարուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրաց դասին եւ «Շողակաթ» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ դըպրապետ Վահէ Սրկ. Հայրապետեանի:

Ս. Պատարագի ընթացքին Առաջնորդ Սրբազան Հայրը փոխանցեց օրուան խորհուրդը, բնաբան ունենալով Պետրոս առաքեալին հետեւեալ խօսքերը. *«Աստուած իր զօրութեամբ կը պահէ ձեզ, որպէսզի ձեր հաւատքով հասնիք իր պատրաստած փրկութեան, որ ժամանակի վախճանին պիտի յայտնուի»* (Ա. Պտ 1.5): Սրբազան հայրը ըսաւ *«Այսօր Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին կ'ոգեկոչէ իր ժողովուրդի պատմութեան մեծագոյն սխրագործութիւններէն՝ Սրբոց Ղեւոնդեանց նահատակներուն պայծառ յիշատակը: Անոնք թէեւ հալածուեցան, զրպարտուեցան եւ նախատուեցան, բայց դարձան ներշնչման աղբիւր ամէն ժամանակներուն: Ղեւոնդեանք վկաներուն համար քահանայութիւնը պարզապէս ծիսակատարութիւն չէր, այլ ամբողջական զոհաբերում: Ղեւոնդեանց հաւատքի ախոյեաններուն շնորհիւ Վարդանանց հաւատամարտը հանդիսացաւ միջին արեւելքի Քրիստոնէական եկեղեցւոյ պատմութեան ամէնէն նշանակալից դէպքը: Այսօր անոնք կը թելադրեն մեզ քալել փրկութեան ճանապարհէն, հասնելու յաւիտենական լոյսին եւ փրկութեան»:*

Այս առթիւ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը որդիական երախտագիտութիւն յայտնեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Հայրապետ՝ ՆՍՕՏՏ Արամ Ա. Կաթողիկոսին, միաժամանակ միաբանութեան եւ հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ բոլոր սպասաւորներուն, մաղթելով արեւշատութիւն, հաւատքի զօրութիւն ու հաւատարիմ ծառայութիւն:

Պատարագի աւարտին տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն թեմէս ներս ծառայութիւն մատուցած քահանաներուն՝ որոնք Տիրոջմով կը ննջեն: Հալէպի մէջ ծառայած քահանաներն են.

Մելքոն Ա. Քհնյ. Կէմիճեան, Մարկոս Քհնյ. Տէր Գասպարեան, Յակոբ Քհնյ. Տէր Յովհաննէսեան, Խաչատուր Ա. Քհնյ. Պօղիկեան, Ղեւոնդ Ա. Քհնյ. Տէր Նահապետեան, Վահան Ա. Քհնյ. Թովմասեան, Օշական Քհնյ. Սայեան, Յարութիւն Ա. Քհնյ. Եսայեան, Գարեգին Ա. Քհնյ. Պօղարեան, Սահակ Քհնյ. Մոմճեան, Նշան Ա. Քհնյ. Մարգարեան, Ներսէս Ա. Քհնյ. Թաւուգճեան, Մովսէս Ա. Քհնյ. Ժամկոչեան, Վահան Ա. Քհնյ. Կիւլտալեան, Մովսէս Քհնյ. Տէր Յովհաննէսեան, Մկրտիչ Ա. Քհնյ. Մուրատեան, Խաչատուր Ա. Քհնյ. Գերմանիկեան, Կորիւն Քհնյ. Աղաճանեան, Բարսեղ Ա. Քհնյ. Սահակեան, Ներսէս Ա. Քհնյ. Պապայեան, Մաշտոց Ա. Քհնյ. Ոսկերիչեան, Պարգեւ Քհնյ. Պարտիզպանեան, Բաբգէն Քհնյ. Յակոբեան, Գուրգէն Քհնյ. Հաճէթեան, Կարապետ Ա. Քհնյ. Նալպանտեան, Եզնիկ Ա. Քհնյ. Ապահունի, Աստուածատուր Ա. Քհնյ. Գասապեան, Սահակ Ա. Քհնյ. Պալեան, Արսէն Քհնյ. Գաթարոյեան, Վահան Ա. Քհնյ. Գրիգորեան, Եղիշէ Ա. Քհնյ. Փանոսեան, Ատոմ Ա. Քհնյ. Քէհէեան, Շահէ Ա. Քհնյ. Մասոյեան, Զարմայր Ա. Քհնյ. Հինտոյեան, Ղեւոնդ Ա. Քհնյ. Ագթաւուգեան, Գրիգոր Քհնյ. Ղազարեան, Կարապետ Քհնյ. Նալպանտեան, Գարեգին Ա. Քհնյ. Քիրազեան, Սահակ Քհնյ. Արապաթլեան, Արամ Ա. Քհնյ. Գըլընճեան:

Ճէզիրէի եւ շրջակայքի մէջ ծառայած քահանաներն են.

Գարեգին Քհնյ. Չոլաքեան, Ստեփան Ա. Քհնյ. Ղազարեան, Ղեւոնդ Քհնյ. Տէր Ներսէսեան, Աշոտ Ա. Քհնյ. Փափազեան, Ղազար Քհնյ. Տիքիճեան, Մեսրոպ Քհնյ. Պագամճեան, Գէորգ Ա. Քհնյ. Տէր Յարութիւնեան, Երուանդ Քհնյ. Երէցեան, Գէորգ Քհնյ. Տօնաթոսեան, Հմայեակ Քհնյ. Մինոյեան, Յակոբ Քհնյ. Մելքոնեան, Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Սարգիսեան:

Ծովափի եւ շրջակայքի մէջ ծառայած քահանաներն են.

Յարութիւն Քհնյ. Ժամկոչեան, Պետրոս Քհնյ. Պապուճեան, Արմենակ Քհնյ. Տօնաթոսեան, Աբրահամ Ա. Քհնյ. Տէր Գալուստեան, Մկրտիչ Քհնյ. Տէր Յովհաննէսեան, Մարկոս Քհնյ. Կիւզէլեան, Յովհաննէս Քհնյ. Նաճարեան, Յուսիկ Ա. Քհնյ. Այանեան, Հմայեակ Քհնյ. Երէցեան, Թադէոս Քհնյ. Մխիթարեան, Մովսէս Ա. Քհնյ. Շիրիգեան, Վրթանէս Ա. Քհնյ. Թօնդեան, Դանիէլ Ա. Քհնյ. Գէորգեան:

Եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ Առաջնորդ Սրբազան հօր գլխաւորութեամբ, քահանայ հայրերու եւ հաւատացեալներու ներկայութեամբ, «Շողակաթ» դպրուհիները Վարդանանց տօնին նուիրուած շարականներ եւ հայրենասիրական երգեր հնչեցուցին: Սրտի խօսք փոխանցեց թեմիս երիցագոյն եկեղեցականը՝ Արժ. Տ. Համազասպ Ա. Քհնյ. Շաքարեան: Ան փառք եւ գոհութիւն յայտնեց Աստուծոյ որ զինք արժանացուց քահանայական կոչման եւ շնորհքին: Քահանայ հայրը իր բարեմաղթութիւնները փոխանցեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ վեհափառ հայրապետին, Առաջնորդ Սրբազան Հօր եւ Թեմիս ծառայող քահանայ հայրերուն: Ապա քահանայ հայրեր «Աշակերտք քրիստոսի» շարականը երգեցին: Աւարտին Առաջնորդ Սրբազան Հայրը իր գնահատանքը յայտնեց Ս. Ղեւոնդեանց տօնին նուիրուած բոլոր մասնակցողներուն՝ քահանայ հայրերուն, «Շողակաթ»ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ թաղականութեան, դըպրաց դասին եւ տիկնանց օժանդակ մարմնին: Սրբազան Հայրը անդրադարձաւ Բերիոյ Հայոց Թեմէն ներս ծառայութիւն մատուցած լուսահոգի եւ բազմավաստակ առաջնորդներուն եւ քահանաներուն, որոնք Մեծ Եղեռնի օրերէն մինչեւ վերջին տասնամեակներուն մեծ նուիրումով գործած են, անմոռաց դասեր

եւ օրինակելի կեցուածքներ տալով: «Կիլիկիա» մաղթերգով եւ Առաջնորդ Սրբազան Հօր «Պահպանիչ» աղօթքով աւարտին հասաւ հոգեպարար հանդիպումը: Հաւատացեալները Սրբազան Հօր օրհնութիւնը ստանալով եւ քահանայ հայրերը շնորհաւորելով խաղաղութեամբ մեկնեցան:

Թող Ս. Ղեւոնդեանց քահանաներուն աստուածահաճոյ ընթացքն ու խիզախ ծառայութիւնը ներշնչման աղբիւր դառնան բոլոր հայ եկեղեցականներուն:

Եզնիկ Քհնյ. Զողջանեան
Խորէն Քհնյ. Պէրթիզլեան

ԴԱՐԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՈԳԵՂԷՆ ԿԵՐՊԱՐԸ

Մարիանա Պէրթիզլեան Ղազարեան

Վարդանանց պատերազմը Հայոց պատմութեան ամէնէն ազգային եւ նուիրական դրուագներէն մէկն է, հաւատքի ու հայրենասիրութեան ամէնէն խորհրդաւոր փաստը, որուն մանրամասնութիւնները արձանագրուած են ականատեսներու եւ ժամանակակիցներու կողմէ:

Այս պատմութիւնը մեծ ազդեցութիւն ձգած է այդ օրերու սերունդին վրայ եւ իբրեւ վկայութիւն փոխանցուած է հետագայ սերունդներուն: Եկեղեցին, Վարդանն ու իր գործակիցները նահատակ սուրբեր յայտարարած է: Աւանդութիւնները բերանացի մշակուելէ ետք, մուտք գործած են գրականութեան մէջ: Ընդհանուր առմամբ Վարդանանց պատերազմի պատմական տեղեկութիւնները մեր հին մատենագրութեան մէջ դասաւորուած են ստորեւ յիշուած կարգով (ըստ պատմաբան Լէոյի «Երկերի Ժողովածու»ի, Բ. հատորին):

Վարդանանց Պատերազմի մասին ունինք հետեւեալ աղբիւրները.

1-Ղազար Փարպեցի, որ իր «Հայոց Պատմութիւն»ը գրած է հինգերորդ դարու վերջաւորութեան, կամ վեցերորդ դարու սկիզբը: Ան պատերազմի ականատեսը չէ եղած, բայց ըստ երեւոյթին ունեցած է գրաւոր աղբիւր եւ Վարդանի ժամանակակիցներէն պատմութիւններ լսած է: Փարպեցի իր «Հայոց Պատմութիւն»ը, որուն մէկ մասը կը կազմէ Վարդանանց Պատերազմը, գրի առնելուն մասին կը գրէ. *«...Իշխաններու եւ սուրբ վարդապետներու խօսքով հարկադրուած յանձն առինք այս կարեւոր գործը, չհամարձակելով ընդդիմանալ՝ անհնազանդ որդիներու մասին սուրբ գիրքի սպառնալիքները յիշելով եւ ներողամտութեան խօսքերը յիշելով՝ հնազանդողներուն եւ լսողներուն մասին»: (Փարպեցի, «Հայոց Պատմութիւն»):*

2-Եղիշէ Վարդապետի անունով մեզի պատմութիւն մը հասած է՝ «Վարդանի եւ Հայոց Պատերազմի Մասին», ուր հեղինակը քանի մը տեղ կը հաւաստիացնէ, թէ իր նկարագրած դէպքերուն ականատեսը եղած է, եւ այս հաւաստիացումը կը կատարէ ամենադրական կերպով:

Թովմա Արծրունի պատմիչ, իր «Պատմութիւն Տանն Արծրունեաց» գիրքին մէջ կ'ըսէ, թէ Եղիշէ Վարդանի անձնական քարտուղարն էր եւ իր Պատմութիւնը գրած է, Վարդանի հրամանով: Հակառակ այս բոլոր հաւաստիացումներուն, ապացուցուած է, թէ Եղիշէ կամ իր անունով գրած հեղինակը Վարդանի ժամանակակիցը չէ եղած եւ իր Պատմութիւնը հեղինակած է վեցերորդ դարուն, նոյնիսկ թերեւս ալ անոր երկրորդ կիսուն: Եղիշէի գլխաւոր աղբիւրներէն մէկը եղած է Ղազար Փարպեցին:

Եղիշէի գործը դիւցազներգական վէպ է, եւ եթէ իրապէս ան ապրած է վեցերորդ դարուն, ուրեմն իր այս գործը գրուած է քարոզչական նպատակով:

3-Սեբէոս, 7-րդ դարու պատմագիր: Այս պատմագիրը Վարդանանց Պատերազմի մասին շատ քիչ կը խօսի, բայց մեզի շատ կարեւոր հանգամանք մը կը հաղորդէ, թէ Վարդան կը կոչուի «Կարմիր»: Այս հանգամանքը ենթադրել կու տայ, թէ աւելի հին գրաւոր աղբիւր մը գոյութիւն ունեցած է, թերեւս «Պատմութիւն Կարմիր Վարդանայ» անունով, որ իբրեւ աղբիւր ծառայած է թէ՛ Ղազար Փարպեցիի, եւ թէ Եղիշէի համար:

4-Յովհաննէս կաթողիկոս եւ Թովմա Արծրունի, երկուքն ալ 9-10-րդ դարերուն ապրած մատենագիրներ, որոնց քով Վարդան կը ներկայացուի իբրեւ տեղացի գործիչ մը, որ տեսնելով երկրին տագնապն ու պառակտումը, գինակցութիւն մը կը կատարէ հարաւային Հայաստանի Ռշտունեաց եւ Անձեւացեաց գաւառներու լեռնային իշխանութիւններուն հետ, որոնց տէրերը Տաճատ եւ Վահրիճ, իրենց գինուորական ուժերը կը միացնեն Վարդանի գինուորներուն: Կը կազմուի 1200 հոգինոց խումբ մը, որուն գլուխը անցած Վարդան եւ իր դաշնակիցները կ'արշաւեն դէպի Արտաշատ: Կը սպաննուի մոգպետը, որ մարզպան նշանակուած էր, իսկ անոր որդին Դուին կը տարուի: Խումբը պարսկական ուժերը կը հալածէ մինչեւ Նախիջեւան քաղաք, կը քանդէ Ատրուշանը եւ այդ քարերով Գրիգոր Լուսաւորիչ անունով մեծ եկեղեցի մը կը կառուցէ: Դուինը կը վերանորոգուի, կը զարդարուի նախարարներուն կառուցած ապարանքներով: Իսկ Վարդան Մամիկոնեան վերակացու կը նշանակուի այս բոլորին վրայ: Յովհաննէս կաթողիկոս համառօտ կերպով կը պատմէ հարաւային Հայաստանի այս աւանդութիւնը՝ աւելցնելով քանի մը փաստեր, որոնք տարբեր դիրքեր կը շնորհեն գործող անձերուն:

5-Վարդան Բարձրաբերդցի, 13-րդ դարուն ապրած պատմագիր: Համառօտ ձեւով կը կրկնէ նախորդ երկու աղբիւրներուն պատմածները՝ աւելցնելով մանրամասնութիւն մը, որ Վարդանի պատմութեան կը հաղորդէ հարազատ գունաւորում: Ան կը նկարագրէ, թէ ինչպէ՛ս հայ նախարարները Վարդանին կը հնազանդին ու ան կը պատերազմի պարսիկներուն դէմ եւ կը յաղթէ իր մարտիրոսութեամբ: Վարդան կը մտնէ հայերու եւ պարսիկներու միջեւ ներկայացուող երկարատեւ պատերազմներուն մէջ: Այդ վիպական զրոյցներուն մէջ հերոսացած է հայոց կողմը, որ միշտ կը յաղթէ պարսից մեծամեծ բանակներուն, գինուորական համեստ ոյժ ունենալով մէկտեղ: Մամիկոնեան նախարարական տունը առանձնապէս պատուաւոր տեղ ունի այս դիւցազնական աւանդավէպերուն մէջ, եւ այս դիրքը կը պահպանէ 5-րդ, 6-րդ դարերուն, նոյնիսկ 7-րդ դարու առաջին կիսուն:

Վարդան Մամիկոնեանի հետ կապուած աւանդութիւններու աղբիւրներուն մասին խօսելով, անհրաժեշտ է նկատի առնել, որ մեր պատմութեան մէջ Վարդանանց պատերազմը կրկնուած է ճիշդ 120 տարի յետոյ՝ 571 թուականին: Այս անգամ ալ ապստամբութեան գլուխ կանգնած էր Մամիկոնեան տունը եւ անոր ներկայացուցիչն էր դարձեալ Վարդան անունով իշխանը: Այս ապստամբութիւնը 451 թուականի ապստամբութեան հետ շատ նմանութիւններ ունէր, մէկ բանով կը տարբերէր նախկինէն, որ այս մէկը երկարատեւ միջազգային պատերազմներու դուռ կը բանայ: Ժողովրդական աւանդութիւնը այս երկրորդ Վարդան Մամիկոնեանի գործերէն շատերը առաջին Վարդանի գործերուն հետ խառնած է, ինչպէս որ կը տեսնենք վերը բերուած օրինակներուն մէջ, բայց երկրորդ կամ կրտսեր Վարդանի ապստամբական շարժումը խոր ազդեցութիւն ձգած է առաջին կամ Կարմիր Վարդանի վրայ: Ուրեմն Եղիշէի Պատմութիւնը գրուած 6-րդ դարու երկրորդ կիսուն մինչեւ 7-րդ դարու սկիզբը ժողովրդականացուցած էր այս ապստամբութիւնը՝ քարոզչական միջոց ընտրելով 5-րդ դարու Վարդանանց շարժումը, որ ազգին մէջ շատ մեծ հեղինակութիւն ունէր իբրեւ նուիրական լուսապսակ անցեալ: Ծանօթ է նաեւ, որ 571-ի ապըստամբութիւնն ալ մեծ ոգեւորութիւն եւ միասնականութիւն յառաջ բերած էր հայերուն մէջ: 571-ին նոյնպէս Վարդան Մամիկոնեանի հակառակորդ եւ պարսկասէր հոսանքի գլուխն էր Սիւնեաց իշխան մը եւ հոս Եղիշէն մռայլ եւ բացասական գոյներ չի խնայեր հինգերորդ դարու Վասակ Սիւնեցիին համար եւ քարոզչական նպատակով անոր մահը վառ կը ներկայացնէ այստեղ:

Այսպիսի յատկութիւններ ունեցող գործը շնորհիւ հեղինակի գրական անսովոր տաղանդին, ստուերի մէջ կը ձգէ բոլոր միւս աղբիւրները եւ կը դառնայ միակ անվիճելի փաստը՝ հինգերորդ դարու առաջին մեծ շարժումը հասկնալու եւ գնահատելու համար: Եղիշէն վիպական գեղեցիկ ներկայացումով կը նկարագրէ հայոց աշխարհի ճգնաժամային պատկերը, կարծէք հրեշտակներու եւ դեւերու բախում ըլլար ան. մէկ կողմը Վարդան եւ իր հայրենասէր գինակիցները, իսկ միւս կողմը զրադաշտ պարսիկները իրենց գերհսկայ ուժերով, որոնց դիմադրելն ու անոնց լուծէն ազատագրուիլը կարելի կ'ըլլայ միմիայն յանդուգն եւ վճռական կեցուածքով, որ այս պարագային նահատակութիւնն է եւ օտարին վտարումը հարազատ հողէն: Բոլոր դարերու մէջ ալ այս գաղափարախօսութիւնն ու վճռական կեցուածքը պահած է ազգը կործանումէ:

Հարիւր տարի առաջ կամ վերջ, ոգին կը մնայ միշտ նոյնը, քանի որ յատուկ շնչառութեամբ մը ան դարերու խորքէն կու գայ, մեր ինքնութենէն, ո՛չ ըսելու համար օտարի լուծին:

451-ը մեզմէ հեռու չէ բնաւ, որովհետեւ ոգեղէն թել մը վառ պահած է մեր յիշողութեան մէջ, արեան բջիջներուն մէջ, Վարդանանց խորհուրդը, որ սերունդէ սերունդ կը փոխանցուի մեզի:

Տղմուտ գետը թերեւս ալ գոյութիւն չունի հիմա, կամ՝ պղտոր ու բաս-բարակ գետ մըն է...

Իսկ թուականները որքան ալ տարուբերին, Վարդանանց պատերազմը մեր պատմութեան առաջին հաւատամարտն է ու կը մնայ հայ ժողովուրդի, նոյնիսկ քրիստոնեայ աշխարհի, առաջին հաւատամարտը, որուն մասին կը վկայեն օտարներն անգամ:

Վարդանանք ո՛չ անցեալ են, ոչ ալ ապագայ, այլ միշտ ներկայ եւ ժամանակակից: Պէտք է գիտակցինք, թէ իւրաքանչիւր օր նոր Աւարայր մըն է մեզի համար, մինչ մենք կ'ապրինք շրջապատուած թշնամիներով:

Սպարապետ Վարդան Մամիկոնեան, հոգեւորականներ եւ պատերազմի ճակատ գացող գինուորականներ քաջ գիտակից էին, թէ անխուսափելի եւ ստոյգ էր պարտութիւնը: Պարսից բանակը հայոց բանակէն մեծ էր գրեթէ հինգ անգամ, միշտ ալ այդպէս եղած է, բոլոր ճակատամարտներու ընթացքին. անոնք միշտ ալ շատ աւելի լաւ պարենաւորուած, սպառազինուած ու յատկապէս փիղերու գունդերով պաշտպանուած են:

Այլ ելք չունէին, հայրենի հողը պէտք էր պաշտպանէին, հաւատքի եւ հայրենիքի համար գիտակցական նահատակութեամբ: Անոնց նահատակութիւնը նախապայմանն էր յարութեան եւ յաղթութեան:

Յաղթութիւնն ու խաղաղութիւնը թէեւ 484-ին իրականացաւ Նուարսակի դաշնագիրով, Վահան Մամիկոնեանի օրով, բայց հետագային կրկին տեղի ունեցան ճակատամարտներ եւ մեծ բախումներ, դարձեալ հաւատքի ու հայրենի հողի համար...

Վարդան եւ իր գինակիցները հաւատքով նայեցան իրենց հաւատքի առաջնորդին ու նահատակուե-

Շար.՝ էջ 14

Իրան կոչ ուղղեց Թուրքիոյ դադրեցնելու Աֆրինի ուղղութեամբ իր յարձակումը

Իրանի Արտաքին Գործոց Նախարարութեան մամլոյ խօսնակ Պահրամ Ղասեմի կոչ ուղղեց Թուրքիոյ դադրեցնելու Սուրիոյ Աֆրին քաղաքին ուղղութեամբ իր յարձակումը:

«Իրանի, Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ սուրիական հարցով երկխօսութիւնը կը շարունակուի», աւելցուց Ղասեմի:

Այնուհետեւ, Իրանի Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը յայտարարեց. *«Թուրքիա Աֆրինի մէջ իր գործողութիւնները պէտք է դադրեցնէ»:*

Նախորդ շաբթուան ընթացքին, թըրքական բանակը յայտարարեց, որ Աֆրինի մէջ «Ձիթենիի ճիւղ» գործողութեան ընթացքին 2 թուրք զինուորներ սպանուած են եւ 5 ուրիշներ վիրաւորուած:

Սուրիական աղբիւրներուն համաձայն, Աֆրինի ուղղութեամբ Թուրքիոյ յարձակումին հետեւանքով մինչ օրս զոհուած են աւելի քան 150 քաղաքացիներ:

ԵՈԿԱՅԻ ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

Ուրբաթ, 2 Փետրուարին ՍՕԽաչի Շրջ. Վարչութեան Դաստիարակչական յանձնախումբը հալէպահայ կիները հրաւիրած էր Եոկայի մարզարուեստին ու անոր օգտակարութեան ծանօթանալու մտերմիկ հանդիպումի մը:

Ձեռնարկը տեղի ունեցաւ ԱՄԺ Տան «Լեւոն Շանթ» սրահէն ներս: Եոկայի արուեստը մեկնաբանելու համար յանձնախումբը հրաւիրած էր հմուտ մասնագէտ տիար Ռազէք Մալօն:

Բացման խօսքով յանձնախումբի անդամ Շողիկ Շահինեան-Կիրակոսեան դիտել տուաւ, թէ մտքի եւ մարմնի առողջ հաղորդակցութիւնը աշխուժացնող արդի մարզարուեստ մըն է եոկան, որ կրնայ օգտակար դառնալ յատկապէս ընկճուածութեան, անձկութեան, գերյոգնածութեան եւ գերճնշուածութեան պարագաներուն: Եոկան սոսկ մարզանք չէ այլ մարմինի, հոգիի եւ ուղեղի ներդաշնակութիւնը պահող համակարգ մըն է, որ կը յարմարի բոլոր տարիքի մարդոց: Ան ծնունդ առած է 5000 տարի առաջ: Այս մարզանքին համար անհրաժեշտ չեն գործիքներ կամ ընդարձակ սրահներ, կրնանք կիրառել զայն որեւէ ժամու եւ որեւէ տեղ: Այնուհետեւ Կիրակոսեան ծանօթացուց օրուան դասախօս տիար Ռազէք Մալօն: Ան աւարտած է Հալէպի գիւղատնտեսական համալսարանը ապա Լիբանանի Քասլիք համալսարանին մէջ մասնագիտացած է Եոկայի մարզարուեստին մէջ:

Բացման խօսքէն ետք ներկաները հետաքրքրութեամբ ունկնդրեցին դասախօսին ներկայացուցած նիւթը: Անոնք հաւաքաբար գործադրեցին առաջարկուած մարզաձեւերը, որոնք օգտակար էին ողնաշարին, արեան շրջագայութեան, շնչառութեան, ջղային համակարգին եւ մաշկին:

Տիար Մալօ թելադրեց օրական քանի մը վայրկեան տրամադրել մեր մարմնին, կատարել եոկայի վարժութիւններ՝ կարգաւորելու մեր շնչառութիւնը եւ արեան շրջագայութիւնը, ձերբազատուելու համար մկանային պրկումներէ եւ ցաւերէ:

Ներկաները մեծ ոգեւորութեամբ հետեւեցան դասախօսութեան եւ առողջապահական գիտելիքներով հարստացած շնորհակալութիւն յայտնեցին կազմակերպիչ յանձնախումբին:

Աւարտին, յանձնախումբի ատենապետ Ձեփիւռ Մուղալեան դասախօսը պարգեւատրեց հայկական ձեռագործով մը:

Թղթակից

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Սօսի Միշոյեան-Տապպաղեան

Գրադարանն էի: Տառադարանէն գիրքեր փնտռած միջոցիս, ականջալուր կ'ըլլայի նաեւ պաշտօնեաներու խօսակցութեան.

-Գոհա՛ր, արի, եղ ու բրինձդ վերցրո՛ւ:

Բացատրութեան չէր կարօտեր պաշտօնեային այդ արտայայտութիւնը, պահ դրուած առարկայի մը կ'ակնարկէր, բնականաբար: Բոլորը անվերապահօրէն հասկցան, թէ «եղ ու բրինձ» ի՞նչ կը նշանակէր հոն: Թումանեանի «Բարեկենդանը» ո՞վ չի գիտեր: Բայց առօրեայ խօսակցութեան մէջ այդ արտայայտութիւնը որպէս ասոյթ գործածուիլը շատ հաճելի թուեցաւ ականջիս:

Շուտով Բարեկենդան է, բարի կենդանութիւն, առատութիւն, ճոխութիւն, բեղմնաւորում, երկնքի ու երկրի միաւորում: Զուգորդում է նաեւ մարդ արարածի համար, ժողովուրդը կ'ըսէ. *«Ահելը տեղ տայ ճահելին»:* Ահելը բնութեան մէջ ձմեռն է, իր ճերմակ արեւով, իսկ ճահելը գարունն է, որ պիտի գայ բեղմնաւորուելու, պտղելու: Կը պատմուի, որ նոյն ձեւով ալ ահել կեսուրները հարսներուն տեղ կու տային այդ օրը եւ ամէնէն պատուաւոր աթոռին վրայ կը նստեցնէին զանոնք, որովհետեւ վերջիններուս տօնն էր: Չէ՞ որ սերունդը պիտի անմահացնէին պտղաբերելով, արդ՝ *«Առողջ պտուղ էղնի»,* կը մաղթէին նորահարս յղիներուն:

Բարեկենդան է, պէս-պէս դիմակներ, Հալաւուին չէ, ոգիներ չկան, սատանաներ ալ չկան. դիմակաւոր մարդիկ զգեստաւորուած կ'ըլլային կենդանիներու տեսքով, մանաւանդ՝ այծի, խոյի: Գարնան, արեւը կը մտնէր խոյի համաստեղութեան մէջ: Ի զուր չէ որ հայկական ժայռապատկերներուն կամ ճարտարապետական կոթողներուն վրայ խոյի գլխապատկերը կը քանդակուէր (Հայերէն բացատրական բառարան, Ստեփան Մալխասեանց բառարան, Եր. 1944, էջ 79):

Բարեկենդան, որմէ ետք՝ Մեծ Պահք: Հալէպ պիտի ըլլայի որ զգայի այդ տօնին ճոխութիւնը: Կամ ալ թերեւս՝ Հայաստանի գիւղերը, ո՞վ գիտէ, կրնայ ըլլալ տակաւին պահպանուած է այս աւանդութիւնը: Կեսուրս գործի կը լծուէր ու ձէթով ճաշերու ցուցակը կը բացուէր: Շաբաթը մէկ օր ազգականներով կը հաւաքուէինք եւ հիւրընկալ տանտիկինը իր թափած շնորհքը կը ցուցադրէր՝ համով-հոտով ճաշատեսակներ հրամցնելով:

Մեծ պահքի խորհուրդը գեղեցիկ էր ինծի համար դպրոցական տարիներուս եւս, երբ մանաւանդ, դասարան մտնելէ առաջ, առաւօտեան «Առաւօտ լուսոյ» աղօթքը կը փոխարինուէր «Յարեւելից»ով: Որքա՜ն կը սիրէի Ներսէս Շնորհալիի հեղինակած այս գեղեցիկ հոգեւոր երգը եւ ինչքա՜ն զգօն կ'երգէի, որ յանկարծ չշփոթէի, որովհետեւ երկու կարճ համարներէ բաղկացած արեւագալի այս աղօթքի վերջաւորութիւնները իրարու կը նմանէին՝ փոքրիկ տարբերութեամբ մը. առաջին համարին մէջ «որ ծագեաց զլոյսն արեգական» պէտք է որ ըլլար, իսկ երկրորդ համարին մէջ՝ «որ ծագեաց զլոյսն գիտութեան»: Ամէն անգամ ալ մէկը կը գտնուէր, որ «զլոյսն գիտութեան»ին տեղ մեքենաբար կը կրկնէր «զլոյսն արեգական», եւ միւսներուն արհամարհոտ ու յաղթական հայեացքին կ'արժանանար, կարծես ըսել կ'ուզէին, թէ՝

«ի՞նչ է, քունը դեռ գլո՞ւխդ է, չե՞ս սթափած...», մինչդեռ յաջորդին, այդ յաղթական խումբին մէջէն մէկը անպայման նոյն ծուղակին մէջ կ'իյնար:

Չորեքշաբթի օրերը եկեղեցի ալ կ'երթայինք, որպէսզի արեւագալի ժամերգութեան ներկայ գտնուէինք: Շատ կ'ուրախանայինք, որ դասէն փախուստ պիտի տայինք այդ պահուն: Մինչդեռ հիմա է որ կ'անդրադառնամ, թէ ինչքա՜ն տպաւորիչ եղած է այդ խորհրդաւոր արարողութիւնը, որ մինչեւ հիմա հետք ձգած է վրաս: Տպաւորուած եմ մանաւանդ «Լո՛յս, արարիչ լուսոյ» հոգեւոր երգով: Շատ կը փորձէի տան մէջ ես ալ երգել ու այնքան պէտք էր որ երկարէի «Լոյս»ին «ո՛ւ»ն, որ մինչեւ բառը լման արտասանելս եղանակը հազար ու մէկ ձեւ կ'առնէր:

Ճեմարանի մէջ, Տէր Յուսիկ Աւագ Քահանայ Սեդրակեան սովորութիւն ըրած էր Ուրբաթ օրերը 10-րդ կարգի աշակերտներս Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցի հրաւիրել՝ Հսկումի արարողութեան ներկայ գտնուելու: Ներկայութիւնը պարտադիր էր, ան կը սաստէր ու կը սպառնար ցած նիշ դնել բացակայողին: Ես՝ վախկոտս, միշտ ներկայ կ'ըլլայի, որպէսզի չըլլայ թէ բացակայութեանս պատճառով նիշս ցած դնէր ուսուցիչ-տէրհայրը: Եկեղեցիին մէջ առջեւը կը նստէի, որպէսզի տէրհայրը տեսնէր իմ ներկայ ըլլալս: Ան գլխու շարժումով մը հաւանութեան նշան կ'ընէր եկողներուն եւ այն ատեն միայն սիրտս կը հանգչէր, որ բացակայ պիտի չդրուէի: Եւ օր մըն ալ, ահա, ժամերգութեան պահուն, յանկարծ տէր հայրը աղօթագիրքը ձեռքս տալով նշան կ'ընէ,

Շար.՝ էջ 7

ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ԱՌԱՐԿԵՆՔ

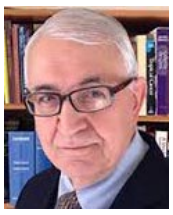

Կարօ Արմենեան

Արամ Մանուկեանի յուշարձանի նախագծին շուրջ ծաւալող հրապարակային վէճը կը բխի բարոյական այն նորմերէն, որոնք կը սահմանեն էութիւնը հայ անկախ պետականութեան գաղափարին: Արամը Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիր հայրը չէ միայն: Ան հարազատ խորհրդանիշն է բոլոր ժամանակներու մեր ինքնիշխան պետականութեան: Եւ ան վերջնական չափանիշն է, որմով պիտի չափուին բոլոր ներկայ եւ ապագայ սերունդները Հայրենիքի եւ Սփիւռքի մեր ղեկավարութեան եւ ժողովուրդին:

Հայ անկախ պետականութեան կենսագործունէութիւնը երբեք հեշտ պիտի չըլլայ: Ան պիտի ըլլայ փորձութիւններով ականուած ռազմադաշտ մը, ուր պիտի գործէ հայ ազգի խոհեմ, հեռատես, արդարակորով, յամառօրէն խստապահանջ, բայց նաեւ խիզախ եւ միշտ աննկուն եւ միշտ ինքնուրաց ղեկավարութիւնը իր յստակ տեսլականով եւ իր դժուարին ընտրութիւններով: Հայ անկախ պետականութեան մէջ տեղ չեն կրնար ունենալ միջակութիւնները: Հոն տեղ չկայ եսամոլութեան, շահամոլութեան, թուլամորթութեան համար: Այնտեղ «ամէն օր եւ ամէն ժամ» պիտի գործուին «բազում գործք արութեան», ինչպէս կը պատգամէ Պատմահայրը: Անիկա պիտի ըլլայ արի մարդոց ռազմաբեմը, ուր շարունակ պիտի վճռուի մեր հաւաքական ճակատագիրը եւ ուր պիտի հրաշագործէ հայ մարդուն հանճարը:

Այս տեսլականն է, որ կեանքի կոչուեցաւ հարիւր տարի առաջ նուիրեալներու կորովի փաղանգի մը արիւնով եւ քրտինքով եւ այդ դաժան երկունքէն ծնաւ նոր ժամանակներու մեր անկախութիւնը: Այդ գործին ռահվիրաները հայ յեղափոխական կուսակցութիւններն էին՝ Արմենական, Հնչակեան եւ մանաւանդ Դաշնակցական գործի հնոցնե՛րը Քրիստափոր Միքայէլեանի, Ռոստոմի, Սիմոն Զաւարեանի եւ այլ մեծերու հզօր իմացականութեամբ եւ վճռակամութեամբ: Եւ յեղափոխական գործի այդ քուրայէն ազգի փրկութեան վճռական գրոհին կոչուած Արամն էր, որ պիտի յայտնուէր եւ հայ կեանքի ամէնէն ճակատագրական օրերուն պիտի հրաշագործէր կեանքի ու մահուան երախէն կորզուած մեր հսկայ յաղթանակը:

Կը սխալին բոլոր անոնք, որոնք այս ԱՐԱՄ իրողութեան մէջ կ'ուզեն տեսնել «անհատի պաշտամունք»: Բոլշեւիկեան այդ եզրերը մեզի համար չեն: Արամը վաղուց դադրած է անհատի նեղ սահմաններուն մէջ ապրելէ: Ան, ինչպէս իր գաղափարի ուսուցիչներն ու ընկերները, իր մեծ նուիրումի ճամբով վաղուց նոյնացած է մեր ազգային եւ համամարդկային տեսիլքին հաստատելով կեանքի այն չափանիշը, որ այսօր կը սահմանէ մեր հաւաքական արժէհամակարգը:

Այդ արժէհամակարգն է, որ պէտք է ցոլացում գտնէ Արամի յուշարձանի յղացքին մէջ: Ծա՞նր պահանջ կը դնենք ձեր ուսերուն: Այո, խիստ ծանր է մեր պահանջը: Քընարկման ներկայացուած նախագիծերէն եւ ոչ մէկը (դատելով լուսանկարներէն) կը հատէ սահմանը: Արամը կը ներկայացնէ մեր հաւաքական խոյանքը եւ բոլոր այն յարգարժան քանդակագործները, որոնք պատրաստ են ստեղծագործական այս մեծ մարտահրաւէրին, պիտի անպայման գոհացնեն այս դժուարահաճ պայմանը: Այս պայմանը բառերով չի բացատրուիր: Ոչ մենք եւ ոչ Երեւանի քաղաքապետութիւնը կրնայ այս խորհրդաւոր պայմանը բանաձեւել: Անիկա կը բխի հայ մարդուն վեցերորդ զգայարանքէն: Մի՛ հարցնէք մեզի, թէ ի՞նչ է ան: Երբ Երուանդ Քոչարը հպարտօրէն կանգնեց Սասունցի Դաւիթի հանճարեղ ձիարձանը, ոչ ո՛ք, բացարձակապէս ոչ ոք կը կասկածէր այդ կոթողի ինքնութեան: Մենք բոլորս աշխարհի չորս ծագերէն վերջնականօրէն համոզուած էինք, որ այդ իսկ էր Դաւիթը... Վարպետը «գիտէր», թէ ո՞վ էր մեր դիւցազնավէպին հերոսը, քանի որ գիտէր, թէ ո՞վ ենք մենք: Դուք նախ եւ առաջ պիտի գիտնաք, թէ ո՞վ է Արամը...

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ...

Սկիզբ՝ էջ 6

հասկցնելով որ ասկէ վերջ ես պիտի կարդամ: Ամօթխածութենէս կաս-կարմիր կտրած ամբողջ եկեղեցիով մէկ ձայնս կը ձգեմ եւ միալար եղանակով, տողերու վերջերը երկարելով կ'ընթերցեմ, գոհունակ ձգելով դասատու-տէրհայրս: Անկէ ետք նստարաններուն ետեւը կը պահուըտէի, որպէսզի յանկարծ զիս նման անակնկալի դիմաց չդնէր: Գեղեցի՜կ յուշեր, անհո՜գ օրեր:

Բարեկենդան է: Թող բոլորին տուները բարիք ու ճոխութիւն բերէ, բերրի ու պտղալի ըլլայ տարին, իսկ պահքը՝ ընդունելի:

«Բարի կենդանութի՜ւն, անուշ անմահութի՜ւն»:

Նշմար

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԻՆ ՏԷՐԵՐԸ

Յոգնեցայ ու քիչ մը հանգստանալու համար մայթին վրայի նստարանին նստայ, բայց յանկարծ ոտքի կանգնեցայ, վախնալով որ հիմա մէկը կը ծագի ու նստելավարձ կը պահանջէ ինձմէ:

Փառք Աստուծոյ, որ Երեւանի մէջ տակաւին կան բաներ, զորս կարելի է անվճար օգտագործել, ինչպէս փողոցներէն քալելը, (քալելավարձ չկայ), այգիները, այգիներուն եւ մայթերուն նստարանները եւ կարգ մը ուրիշ բաներ, որովհետեւ քաղաքին մէջ ամէն ինչ դրամով է, ենթակայ օրինաւոր, կամ անօրէն վարձքերու:

Մայթերուն վրայ խանութներ ու կրպակներ, որոնք կը խանգարեն մարդոց անց ու դարձը, երբ այդ մայթերը ժողովուրդին հանգիստ անցումին պէտք է ծառայեն: Գործարար մարդիկ կարողացեր են հաւանաբար քաղաքապետարանէն, դրամով կարգադրել այդ իրաւունքը: Նոյնն ալ բակերու եւ մուտքերու պարագային, դրամով բակերու մուտքին խանութ սարքելու արտօնութիւն ձեռք ձգած են, նոյնը ըրած են բակերուն մէջ երեխաներուն խաղավայրերու տարածքները փոքրացնելով:

Մայթեզրերը, երբ պետութեան հակակշռին տակ չեն, ոեւէ անձ իրաւունք պէտք է ունենայ իր մեքենան տեղաւորելու, սակայն քաղաքամէջի գլխաւոր փողոցներուն վրայ այդպէս չէ, մայթեզրերը տէր ունին, չես գիտեր ինչպէ՞ս, սակայն անոնց գործակալները հոն են, ինքնաշարժը տեղաւորել փափաքողին իրաւունք տալու, կամ չտալու եւ անշուշտ տեղադրող անձէն որոշ գումար մը գանձելով:

Սարեանի այգին՝ նկարիչներու «Վերնիսաժը» տէր ունի եւ ոեւէ անձ անվճար չի կրնար ցուցադրել իր նկարները: Բուն Վերնիսաժի պարագան ուրիշ է, այնտեղ յատուկ սարքուած տարածք է եւ անշուշտ իրաւունք ունին վարձք գանձելու, սակայն այս մէկը բնական պուրակ մըն է, որ գործարար մը քաղաքապետարանէն վարձած է ու ինք ալ իր կարգին ուրիշներու վարձու կու տայ:

Հանրակառքերն ու երթուղայինները աշխատելու իրաւունք ստանալու համար, իրենց երթուղիի տիրոջ վարձք վճարելու են, փողոցնե՞րն ալ տէր կ'ունենան... Անշուշտ, նոյնիսկ այդ փողոցներուն վրայ կանգնած մուրացկանները վարձք կը վճարեն... Ապշիլը քիչ է:

Այս եւ նման ապօրինի սովորութիւններ բոյն դրած են երկրին մէջ ու դժուար թէ փոխուին, այնքան ատեն որ սովորութիւն դարձած է որեւէ բան դրամով լուծել:

Անշուշտ Հայաստանը միակը չէ այսպիսի երեւոյթներու որպէս թատերաբեմ, շատ մը երկիրներու մէջ կաշառակերութիւնը եւ փտածութիւնը սովորական երեւոյթներ են, սակայն, կան նաեւ երկիրներ, որոնք յաջողած են այս վնասակար ախտը արմատախիլ ընել:

Հեռու չերթանք, Հայաստանի դրկից Վրաստանի մէջ այս բոլոր յոռի երեւոյթները յաղթահարուած են: Հայաստանեան թերթ մը իրազեկ դարձայ, որ Վրաստանի նախկին նախագահ Սահակաշվիլին, իր նախագահութեան առաջին օրէն արգիլած է «Մաֆիոզներու» ապօրինի գործունէութիւնը եւ զիրենք վտարած է երկրէն, ինչպէս նաեւ արգիլած է կաշառք վճարելը, խստիւ պատիժի ենթարկելով օրինախախտները:

Վրաստան այցելողները կը վկայեն, որ իսկապէս կաշառակերութիւն չկայ այնտեղ, առաքինութիւն մը, որ կը նպաստէ երկրին բարգաւաճման եւ յառաջդիմութեան:

Մարդ պիտի հարց տայ թէ՝ ինչո՞ւ հոն եւ ոչ մեր մօտ: Պարզ է, հարցը նախ նիւթական է, կաշառք կ'առնէ իր նիւթական վիճակէն դըժգոհ պաշտօնեան, բան մը, որ երբ շարունակուի, սովորութիւն կը դառնայ, եւ ամէն մարդ այդ միջոցին կը դիմէ: Ճիշդ է որ Վրաստանը Հայաստանէն աւելի հարուստ երկիր է, սակայն ես կը հաւատամ, որ Հայաստանի ներկայ պայմաններուն մէջ ալ այդ մէկը կարելի է, եթէ իսկապէս ազնիւ ու երկրին բարօրութեամբ մտահոգ ու սրտցաւ իշխանաւորներ ըլլան:

Յակոբ Միքայէլեան

Լապտերները Մենք Բռնած...

Նանար Պապեան-Քիլէճեան

«Լապտերները մենք բռնած, մեծ մայրիկին տուն կ՚երթանք»: Այսպէս կ՚երգէ բողբոջ դասարանի աշակերտը՝ պճըլիկ Յովիկը Տեառնընդառաջի առիթով իր սորված երգը, անոր կցելով «մեծ մայրիկ, այսինքն՝ «նէնէ» բացատրութիւնը»:

Այդ անմեղունակ փոքրիկը, իր այս երգով, որքա՜ն յիշատակներ կը թարմացնէ հոգւոյս մէջ...:

Յիշատակներս մարմին կ՚առնեն ու ես կը յայտնուիմ Ճիտէյտէի մէջ:

Լապտերները բռնած, Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր եկեղեցւոյ դռնէն դուրս ելլելով կ՚ուղղուինք ձախ, կ՚անցնինք բրդավաճառներու շուկայէն, կը շարունակենք, կը հասնինք «Մաթհաֆ ալ Թաքալիտ ալ Շաապիէ» թանգարանը: Այնտեղ կանգ կ՚առնենք: Թանգարանին դէմը գտնուող տարածութեան մէջ է մեծ մայրիկիս՝ նենուկիս տունը:

Այնտեղ մեծ մայրս մեզ կը դիմաւորէ: Բարեսիրտ, հոգատար, հիւրասէր, գեղեցիկ այդ կինը, իր աղօթքներով կ՚օրհնէ մեզ ու առանց վայրկեան մը իսկ կորսնցնելու կը սկսի հիւրասիրութեանարարողութեան: Արարողութիւն է, այո՛, ու խորապէս նեղացուցած կ՚ըլլանք մեծ մօրս, եթէ իր հրամցուցած կերակրատեսակները չուտենք:

-Նենո՛ւկ, հաճի՛ս, չեմ կրնար:

-Չէ՛ աղջիկս, չէ՛, կը նեղուիմ հա, պէտք է ուտես, սնունդ առնես:

Հապա մեծ հայրիկս: Սպիտակահեր, խոհեմ, իմաստուն եւ սրամիտ այդ մարդը Տեառնընդառաջի մեր մանկական երգը լսելով կը վրդովի անպայման.

-Ինչո՞ւ մեծ մայրիկիդ տունը, եւ ո՛չ թէ մեծ հայրիկիդ:

-Երգը այդպէս կ՚ըսէ, տետո՛ւկ:

Ա՛խ, որքան կարօտցած եմ զինք: Խունկ ու մոմ իր հոգւոյն:

Վերջապէս ազնիւ մօր նման գուրգուրալից մօրաքոյրներս, մեծ ուրախութեամբ կը գրկեն մեզ:

Իսկ հիմա՞... անցեալի եղանակով կը խօսիմ արդէն:

Ո՞ւր է հիմա մեծ մօրս տունը...

Տունը չկայ: Պարզապէս աւերակի կոյտի մը վերածուած է, զոհը դարձած է դաժան, անհասկնալի պատերազմի մը, որ անգութօրէն լափեց ամբողջ թաղամասը՝ վիրաւորելով նաեւ հալէպահայութեան մօր տունը՝ Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր եկեղեցին, ուրկէ լապտերներով դուրս կ՚ելլէին հալէպահայ հաւատացեալները, այն լապտերներով, զոր եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը պատրաստած կ՚ըլլար օրերու տքնաջան աշխատանքով: Այդ օր, եկեղեցիէն բերուած լոյսով ու բարի մաղթանքներով կը լուսաւորուէր իւրաքանչիւրիս տունը:

Այս բոլոր յիշատակները զայրոյթ մըն ալ կը յառաջացնեն հոգւոյս մէջ... ինչո՞ւ, ի՞նչ իրաւունքով, ինչպէ՞ս յանդգնեցան ոչնչացնել այդքան ջերմութիւն, գեղեցկութիւն եւ ուրախութիւն: Ինչպէ՞ս աւերակներու մէջ թաղեցին այդքան յիշատակներ:

Հարցումները իրար կը հրմշտըկեն, իսկ ես անպատասխան կը մնամ:

Տան բնակիչները այսքանին չդիմանալով գաղթեցին, պանդխտացան: Պանդխտացա՞ն: Ովքե՞ր են պանդուխտները, մե՞նք, թէ իրենք: Անո՞նք, որ Հայաստանի մայր հողին վրայ ապաստանեցան, թէ մենք, որ մեր ծննդավայրի հողին վրայ ապաստանած կը մնանք: Հալէպէ՞ն գաղթողն է պանդուխտը, թէ Հայաստանէն:

Ու հարցում մը կը տանջէ միտքս: Ո՞ւր է մեր հայրենիքը: Արարատի հովանին վայելող Հայաստա՞նը, որ մեր պապերուն երկրին փոքր մէկ մասն է, մեր հողն է, թէ՝ Հալէպը, ուր մեր ժառանգած մշակոյթով, արեւմտահայերէնով, աւանդոյթներով, տարիներու տքնաջան աշխատանքով ջերմ ու հայկականութիւն բուրող գաղութ մը կազմած ենք ու հաւատացած, որ պիտի պահպանենք մեր ինքնութիւնը՝ մեր գիրքերուն, մեր երգերուն, մեր աղօթքներուն, մեր պարերուն, մեր դպրոցներուն մէջ փընտռելով ու գտնելով մեր Էրկիրը:

Այնտե՞ղ, ուր կը գտնուի Էջմիածնի Մայր եկեղեցին իր հզօրութեամբ, թէ այստեղ, ուր դարերէ ի վեր կանգնած կը մնայ Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր եկեղեցին՝ իր հմայիչ գեղեցկութեամբ:

Այնտե՞ղ, ուր մշակոյթն ու արուեստը, համալսարաններն իսկ հայկական են, թէ այստեղ, ուր ունինք ակումբներ եւ միութիւններ, որոնք մշակոյթ ու արուեստ կը պահպանեն: Այստեղ, ուր Քարէն Եփփէ Ազգ. Ճեմարանն է, որ տարագիր հայ սանուկները խնամելէ ետք հազարաւոր աշակերտներու ուսում եւ հայեցի դաստիարակութիւն կը ջամբէ:

Այնտե՞ղ, ուր սփիւռքահայ կը կոչուինք, թէ այստեղ, ուր հայ կը կոչուինք:

Լա՛ւ, արդեօ՞ք երրորդ տարբերակ չկայ: Հապա՞ Արեւմտահայաստանը: Հո՛ն, ուր Արարատը տեսանելի է ու հասանելի, հո՛ն, ուր Արաքսը ջինջ է ու վճիտ, Անին խորհրդաւոր է՝ իր հազար ու մէկ եկեղեցիներով: Այնտեղ են պատմութիւնը, վանքերը, բերդերը, բարքերը, սովորութիւններն ու աւանդութիւնները: Այնտեղ են գիւղերն ու գաւառները, չէ՞ որ մենք ուրֆացի, այնթէպցի, քիլիսցի, կարմուճցի ենք:

Այսպիսի մտածումներով տարուած կը փարիմ լաւատեսութեան ու կը մաղթեմ, որ լապտերին լոյսը մեր սրտերն ու կեանքը լուսաւորէ, պահէ, պահպանէ Հայաստանը, Սուրիական մեր Հայրենիքը եւ լոյսին զօրութիւնը օր մը մեզ համախմբէ պատմական, ամբողջական Հայաստանին մէջ:

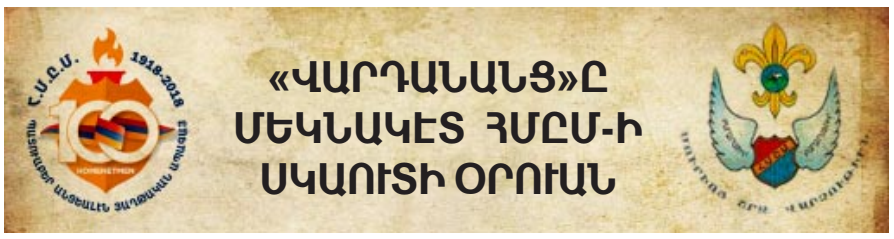

Սկաուտիզմը ծնունդ առաւ 1907-ին Անգլիոյ Պրաունզ կղզիին մէջ, Լորտ Ռոպէր Պէյտըն Փաուլի կողմէ, որմէ ետք սկաուտական շարժումը ունեցաւ ազգային, միջազգային եւ համաշխարհային բնոյթ, հիմնական նպատակ ունենալով պատրաստել իւրաքանչիւր երկրի երիտասարդները, որոնք կը յատկանշուին առողջ մարմնով, ամուր նկարագիրով եւ ազնիւ կենցաղով:

ՀՄԸՄ-ի սկաուտութիւնն ալ սկաուտական շարժում մը ըլլալով իր գործունէութեամբ հետապնդեց նոյն նպատակը, որ պարզաբանուեցաւ «Մարմնամարզ»ի Մայիս-Յունիս 1912-ի թիւին մէջ, երբ «Նոր Դըպրոց»ի հիմնադիր տնօրէն Յովհաննէս Հինդլեան յօդուած մը գրեց Լ. Պէյտըն Փաուլի հիմնած սկաուտութեան մասին:

Պատերազմը հազիւ աւարտած, 1918-ին հայ գաղթականներէն ոմանք կը սկսին վերադառնալ իրենց գիւղերն ու քաղաքները, իսկ շատեր կը մնան Սուրիա: Խումբ մը նուիրեալ եղբայրներ 1925-ի Նոյեմբերին, Հալէպի մէջ կը հիմնեն ՀՄԸՄ-ի Հալէպի Մասնաճիւղը, նախաձեռնութեամբ՝ տոքթ. Ատուր Գապաքեանի: Սկաուտական գործունէութիւնը կը զարգանայ եղբ. Լեւոն Աբգարեանի երախտաշատ ջանքերով: Նոյն տարին, Սուրիոյ մայրաքաղաք Դամասկոսի մէջ կը հիմնուի ՀՄԸՄ-ը եւ սկաուտական կեանքը կ՚աշխուժանայ, երբ 1936-ին Պէյրութէն Դամասկոս կը հաստատուի եղբ. Տիգրան Ոսկերիչեան: Հետագային Սուրիոյ նահանգներէն եւ գիւղաքաղաքներէն ներս կը հիմնուին ՀՄԸՄ-ի զանազան կորիզներ եւ մասնաճիւղեր:

Այժմ ՀՄԸՄ-ը Սուրիոյ մէջ կը գործէ հինգ մասնաճիւղերով՝ Հալէպ, Լաթաքիա, Քեսապ, Դամասկոս, Գամիշլի: Իւրաքանչիւր մասնաճիւղ կը ղեկավարուի տեղւոյն մասնաճիւղի Սկաուտական Խորհուրդին կողմէ, որ ենթակայ է Սուրիոյ Շրջանային Սկաուտ Խորհուրդին:

ՀՄԸՄ-ը իր առաքելութեամբ, իր նշանաբանով դաստիարակեց հայ երիտասարդը, հայ սկաուտը, իր երդումով եւ դաւանանքի յօդուածներով պատրաստեց տիպար քաղաքացի եւ ամուր նկարագրի տէր հաւատաւոր եւ անձնուէր սկաուտներ, որոնք «Միշտ Պատրաստ» նշանաբանով կը ծառայեն հայ ազգին ու հայրենիքին: Մուշեղ Իշխան կ՚ըսէ՝ *«ՀՄԸՄ-ի գաղափարականը միայն մարզական չէ, միայն սկաուտական չէ, այլ ամէն ինչ է՝ հայութեան ամբողջութիւնը, հայութեան իտէալները, հայութեան ազատութեան հետ կապուած բոլոր յոյսերը, հայութեան պայքարի ամբողջ իմաստը: Արտասահմանի մէջ այն բոլոր պատանիներն ու երիտասարդները, որոնք հետագային քաղաքական յանձնառութիւններու մէջ կը մտնեն, ՀՄԸՄ-ի շարքերուն մէջ է, որ կը ստանան իրենց ազգային հիմնական դաստիարակութիւնը»:*

«Սկաուտի Օր»ը ամէն տարի կը յիշատակուի 22 Փետրուարին: Այս թուականը ճշդուած է սկաուտական համաշխարհային 27-րդ համագումարին, որ կը զուգադիպի Պէյտըն

Փաուլի ծննդեան տարեդարձին եւ սկաուտութեան հիմնադրութեան:

Միջազգային սկաուտութեան հոգեւոր հովանին Ս. Գէորգն է, որուն ՀՄԸՄ-ականները հայկական դիմագիծ տալով փոխարինած են Սուրբ Վարդանով եւ այդպիսով վառ պահած են վարդանանց հերոսներու ասպետական ոգին:

ՀՄԸՄ-ի սկաուտները Վարդանանց սերունդի ազատատենչ ոգիէն ներշնչուած Վարդանանքը յայտարարած են Հայ Սկաուտի Օր: Այդ օրը պաշտօնապէս հաստատուած է Փետրուար 1982-ին, համաՀՄԸՄ-ական սկաուտական առաջին համագումարին, ապրելու եւ ապրեցնելու համար Վարդանանց հերոսներու ոգին, Աւարայրի դիւցազնամարտը, հայրենիքի եւ կրօնքի սէրը ՀՄԸՄ-ականի հոգիին մէջ:

Այսօր, հայ ժողովուրդի կեանքին սպառնացող մարտահրաւէրներուն եւ զանազան տագնապներուն դիմաց, հայ սկաուտութիւնը հայապահպանման եւ հայակերտումի աշխատանքին պարիսպը հանդիսանայ:

Միութեան 100-ամեակի նախաձեռնութիւններու շարքին, ՀՄԸՄ-ի Սուրիոյ Շրջանային Սկաուտ Խորհուրդը գեղեցիկ գաղափարը յղացաւ Վարդանանց խորհուրդը ի յայտ բերող մեծ պաստառներ զետեղելու Սուրիոյ բոլոր մասնաճիւղերէն ներս, Հայ Սկաուտի օրը Վարդանանց խորհուրդով արժանաւորապէս յիշատակելու համար:

Շնորհաւոր ըլլայ բոլոր ՀՄԸՄ-ականներուն Հայ Սկաուտի օրը: Անսահանջ երթ կը մաղթենք դէպի նորանոր ամեակներ:

ՀՄԸՄ-ի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութեան
Մամուլի Յանձնախումբ

ՀԱՆԴԱՐՏ ԶՐՈՅՑ՝ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՎԱՍՏԱԿԱՇԱՏ ԳՐԱԳԷՏ ՈՒ ԼՐԱԳՐԱՊԵՏ Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆԻ ՀԵՏ

(«Մարմարա»ի խմբագրութիւնը ստանձնելուն 50-ամեակին առիթով)

Զրոյցը վարեց՝ Լեւոն Շառոյեան

***Լ.Շ.-** Բանաստեղծ Չարեի Խրախունին, առիթով մը, «ժողովրդային իմաստասիրութիւն» որակած էր ձեր «Յուշատետր»երը: Շատ դիպուկ գտած եմ այս բնորոշումը: Պիտի յիշէք թերեւս, որ ե՛ս ալ, դեռ իմ պատանի օրերէն, զգացական զօրեղ կապ մը ունեցած եմ «Յուշատետր» սիւնակին հետ: 15 տարեկան դպրոցական մըն էի, երբ համարձակեցայ նամակ մը գրել ձեզի, խնդրելով որ բաժանորդագրէք զիս «Մարմարա»ին: Իմ այդ նամակը կարդալէ ետք՝ «Թանթիկս մեռաւ...» խորագրեալ շատ յուզիչ գրութիւն մը ստորագրած էիք «Յուշատետր» սիւնակին մէջ (յետոյ՝ տեղ գտաւ ատիկա Ա. հատորին մէջ): 80-ականներու*

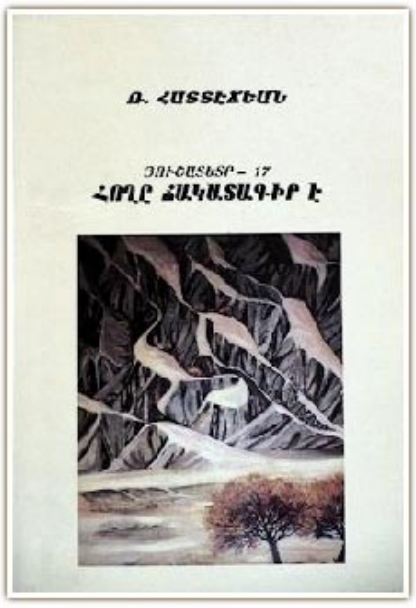

այդ երջանիկ օրերէն ասդին, ես մնայուն ու հաւատարիմ ընթերցողն եմ ձեր «Յուշատետր»ին: Չայն կը նկատեմ իւրայատուկ ԴՊՐՈՑ մը, ուր ամենաբարձր մակարդակի վրայ կը դասաւանդուի ո՛չ միայն «ժողովրդային իմաստասիրութիւն», այլեւ՝ մարդկային հոգեբանութիւն, եւս առաւել՝ արեւմտահայերէն լեզու եւ ոճաբանութիւն:

Ճիշդ հո՛ս է որ կ՚ուզէի կանգ առնել: Աւելի քան 35 տարուան այս հրաշալի սիւնակը, այս բացօթեայ լսարանը (որմէ լայն չափով ալ օգտուած է ու կ՚օգտուի սփիւռքահայ մամուլին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը), չկրցա՞ւ հետեւորդներ խմորել, չկրցա՞ւ ոճային ու մտածական նոյն արահետէն քալող նորահաս դէմքեր յայտնաբերել, այնպէս ինչպէս հետեւորդներ ունեցան ձեր սերնդակից մեծանուն զոյգ բանաստեղծները՝ Չահրատն ու Խրախունին, առաւել կամ նուազ յաջողութեամբ, Պոլիս թէ այլուր:

Արտօնուա՞ծ է ենթադրել, թէ բանաստեղծութիւնը կրնա՛յ հետեւորդներ ունենալ, իսկ արձակը՝ ոչ:

***Ռ.Հ.-** Խրախունիի «ժողովրդային իմաստասիրութիւն» տարազը իրապէս շատ կը պատշաճի իմ **«Յուշատետր»** սիւնակի մթնոլորտին, թէեւ իմ այս սիւնակին մէջ միայն իմաստասիրութիւն չէ որ կայ, այլ կայ նաեւ գրականութիւն ու ազգաշունչ ապրում: Բայց ճիշդ է որ բոլորին մէջ ալ կարելի է գտնել փիլիսոփայական մտածումի հատուածներ կամ փշրանքներ, երբեմն մինչեւ իսկ շատ բարդ հարցերու մեկնաբանութիւններ, որոնք սակայն կը տրուին կատարելապէս պարզ ու հասկնալի լեզուով, կարծես թէ շատ սովորական ու մակերեսային հարցեր եղած ըլլային: Ճիշդ է նաեւ որ իմ ամբողջական գործիս ընթերցողը կրցած է անդրադառնալ որ փիլիսոփայական ամբողջ «սիսթէմ» մը, դրութիւն մը կայ իմ գրականութեան մէջ: Ես ի վերջոյ փիլիսոփայութեան ու հոգեբանութեան մարզերէն եկող գրող մըն եմ եւ իբր այդ ալ՝ միշտ դատապարտած եմ այն «մտածումի ծուլութիւն»ը, կամ մտածումի բացակայութիւնը, որ տեսանելի է մեր գրականութեան մէջ: Մտածումը պատւոյ տեղ պէտք է ունենայ, բայց պէտք է ըլլայ հասկնալի մտածում: Մեզմէ ո՛չ մէկը իրաւունք ունի ընթերցողէն պահանջելու որ գլուխը կոտրէ՝ մեզ հասկնալու համար: Անգամ մը Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ Վահէ Օշական զիս մեղադրած էր գինիին մէջ ջուր խառնելու մեղադրանքով, ես ալ յիշեցուցած էի որ մէկ կողմէ անհասկնալի բաներ կը գրենք, մէկ կողմէ ալ՝ կը գանգատինք որ ժողովուրդը մեզ չի կարդար...:

Շատ լաւ կը յիշեմ այն նամակը, զոր ինծի ղրկած էիր, երբ 15 տարեկան հասակով՝ Հալէպէն ուղած էիր բաժանորդագրուիլ **«Մարմարա»**ին: Ասիկա կեանքիս անմոռանալի դրուագներէն մէկն է: Կարելի չէր հաւատալ որ 15 տարեկան դըպրոցական մը ուրիշ երկրէ մը կը փափաքէր բաժանորդագրուիլ մեր թերթին: Դուն մինչեւ այսօր հաւատարիմ մնացիր քու 15 տարեկանի ճաշակին ու հետաքրքրութիւններուն, դարձար մեր ամէնէն բեղուն, ամէնէն հաղորդական, ամէնէն հաճելի գրողներէն մէկը: Մեծ հաճոյքով կը կարդամ քեզ ու նոյնիսկ կրնամ ըսել որ նմանութիւններ կը գտնեմ քու եւ իմ ճաշակին միջեւ:

Այո՛, մրցանիշ մըն ալ կոտրած ըլլալու հաճոյքը ունիմ, աւելի քան 35 տարիէ ի վեր ամէն օր այսպիսի սիւնակ մը հրատարակած ըլլալով: Սակայն երբեմն կը վախնամ որ **«Յուշատետր»** սիւնակը պատճառ կը դառնայ որ մոռցուի այս սիւնակէն դուրս կատարուած իմ շատ ըստուար գրականութիւնը: Երբեմն ալ կը վախնամ որ պէտք եղածէն աւելի շատը տալը՝ այնքան ալ խելացի գործ չէ: Այնքան շատ՝ որքանին մասին, հաւատա՛, ես իսկ գաղափար չունիմ: Հակառակ որ **«Յուշատետր»**ի սիւնակով այսքան շատ գիրք հրատարակած եմ, տակաւին որքան շատ են այն **«Յուշատետր»**երը, որոնք դեռ գիրքի վերածուած չեն: Հապա՞ այս սիւնակէն դուրս մնացած գրախօսականները, պատմուածքները, ճամբորդական տպաւորութիւնները, բանախօսութիւնները, եւ ինչե՞ր ու ինչե՞ր, որոնք այլեւս գիտեմ թէ գիրքի պիտի չվերածուին: Բոլորն ալ կը մնան թերթի հաւաքածոյին մէջ: Բայց արդեօք մեզի նախորդող ինչ-ինչ երեւելի գրողներուն պարագան ալ նոյնը չէ՞:

Ամէն պարագայի, մեր նախորդները գոնէ ունեցան մեզի նման յաջորդներ, իսկ մե՞նք,- ո՛չ:

Ո՛չ արձակի մէջ, ո՛չ ալ բանաստեղծութեան մէջ մենք չկրցանք պատրաստել կամ ունենալ մեր յաջորդները: Ասիկա մահացու հարուած է մեր գրականութեան համար:

Բայց միայն գրողնե՞րն են որ յաջորդներ չունեցան: Հայ գրականութեան հաւատարիմ ու խանդավառ ընթերցողներն ալ ունեցա՞ն իրենց յաջորդները: Ես կարօտով կը յիշեմ թէ խանդավառ ընթերցողներու ի՜նչ բազմութիւն մը ունէինք ասկէ յիսուն, քառասուն, երեսուն, նոյնիսկ տասը տարի առաջ: Այսօր յանկարծական նահանջ մը կը տեսնուի: Ո՞ւր մնացին ընթերցողներու այդ բազմութիւնները...:

***Լ.Շ.-** «Յուշատետր» սիւնակին մէջ, դուք գրեթէ առիթ չէք փախցներ գովքը հիւսելու Մայր Բնութեան, պատմելու կամ բացատրելու անոր զարմանալի խորհուրդներն ու հրաշալիքները: Նոյնիսկ կրնամ պնդել, որ հայ գրականութեան մէջ չեմ ճանչցած ուրիշ գրող մը, որ գործածէ «Մայր Բնութիւն» տարազը, ըսելաձեւը: Եւ այս տարազին մէջ, կը խորհիմ, պէտք է տեսնել ո՛չ միայն մեր այս աշխարհին երփներանգ բնանկարները, կանաչապատ կամ ջրային անսահման տարածութիւնները, այլեւ՝ անոնց Ստեղծիչը ի՛նք, տիեզերքը շարժման անցընող Գերբնական Ուժը:*

Հիմա, երբ պատկառելի տարիք մը բոլորած էք, լի՝ կեանքի ամէն փորձառութիւններով, ի՞նչ ունիք ըսելիք Մայր Բնութեան: Ձեր Ֆիզիքական կենսուրախ պահուածքը ու մանաւանդ մտքի նախանձելի պայծառութիւնը նոյն այդ բնութեան մէկ շնո՞րհը կը սեպէք, թէ՞ կան եթակայական այլ պատճառներ ալ:

***Ռ.Հ.-** Այո՛, իրաւունք ունիս, առիթը չեմ փախցներ հիւսելու Մայր Բնութեան գովքը, Մայր Բնութեան բարիքներն ու գեղեցկութիւնը: Բայց այս մասին հարցում ուղղելէ առաջ կամ այս հարցումին պատասխանելէ առաջ պէտք է անպայման ձեռք առնել իմ **«Բնանկարներ»** խորագրեալ գիրքը, որ տպուեր է 2004 թուականին: Մօտաւորապէս չորս հարիւր էջ՝ Մայր Բնութեան գեղեցկութիւններուն ու անոնցմէ մեզի փոխանցուած զգացումներուն ու ապրումներուն մասին: Իմ ամէնէն սիրելի գիրքերէս մէկը ահաւասիկ, աւա՜ղ, հիմա մոռցուած, մէկդի դըրուած: Գիրք մը, որ Մայր Բնութեան բոլոր ոլորտներէն ներս պտտկելէ, Մայր Բնութեան գեղեցկութիւններով արբենալէ ետք, որպէս վերջին խօսք, կ՚ըսէ.*

- Օ՜, բնանկարներու գեղեցկութիւնը: Օ՜, Մայր Բնութեան շռայլութիւնը, ստեղծագործական տաղանդը: Գլխարկ հանենք այդ գեղեցկութեան դիմաց:

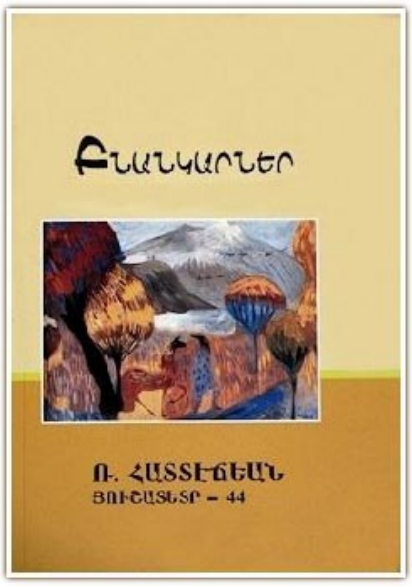

Ամբողջ կեանքիս մէջ գլխարկ հանեցի բնութեան հրաշալիքներուն դիմաց ու միշտ զարմացայ այս ստեղծագործական հրաշքին վրայ: Եթէ հարիւր հազար գիտնականներ քով քովի գային, այսպիսի բնութիւն մը, այսպիսի տիեզերք մը չէին կըրնար ստեղծել: Եւ ո՞վ է որ իրականացուցած է այդ ստեղծագործութիւնը, եթէ ոչ ինքը՝ Մայր Բնութիւնը: Փիլիսոփայական առումով, կրնամ ըսել որ Մայր Բնութիւնն է որ ստեղծած է ինքզինքը: Եւ անշուշտ, երբ Մայր Բնութիւն կ՚ըսեմ, չեմ հասկնար այն կանաչազարդ դաշտերը, պատկառազդու լեռները, մեր գունագեղ պարտէզները, ծովային շրջանները, ծաղիկները, երկնքի ամպերը, վերջապէս բոլոր այն տեսարանները, որոնք շատերու կողմէ միայն Մայր Բնութիւն կը նկատուին եւ որոնց ամէն մէկուն մէջ անպայման զանոնք ստեղծող նախախնամական ուժի մը շունչը կայ: Ինծի համար սակայն Մայր Բնութիւնը ա՛յն է՝ զոր մենք Աստուած կամ Նախախնամութիւն կ՚անուանենք, այն է՝ որ կը տնօրինէ մեզմէ իւրաքանչիւրին ճակատագիրը: Իսկական հրաշք մը, որուն պատկերացումն իսկ այնքան խոշոր ու ընդարձակ է, որ կը յորդի կ՚երթայ մեր իմացականութեան կարճ սահմաններէն անդին: «Գերբնական Ոյժ» ըսած ես: Շատ ճիշդ: Ես անձնապէս ամէն վայրկեան, ամէն երկվայրկեան վրաս կը զգամ այդ Գերբնական Ոյժը: Չըլլա՛յ որ երկվայրկեան մը իսկ դուրս իյնամ այդ ոյժին տնօրինութենէն ու հսկողութենէն:

Այս բոլորէն անդին, ըսեմ որ ես իսկապէս սիրեցի բնութիւնը: Մարդը այն չափով երջանիկ է՝ ինչ չափով որ կ՚ունենայ գեղեցիկ միջավայրի ու գեղեցիկ բնութեան մէջ

Շար.՝ էջ 14

Աշակերտական Անկիւն

ՍՊԱՍՈՒՄ

Վանայ Փաթանեան

Երիտասարդ մը ամէն առտու ճամբայ կ'իյնայ գործի երթալու եւ ամէն օր, ճամբու եզրին, առանձին նստած նոյն ծերունին կը տեսնէ: Օր մը ծերունիին մօտենալով կը հարցնէ.

– Ի՞նչ կ'ընես այստեղ, միանգամ նստած:

–Կը սպասեմ, տղա՛ս, կը սպասեմ,– կը պատասխանէ ծերունին:

Երիտասարդը զարմացած ճամբան կը շարունակէ: Յաջորդ օր դարձեալ կը տեսնէ ծերունին, կը մօտենայ, նոյն հարցումը կ'ուղղէ եւ կրկին նոյն պատասխանը կը ստանայ: Այսպէս շարունակ ամէն օր՝ նոյն հարցումը եւ նոյն պատասխանը:

Երիտասարդը կը մտահոգուի ու կը մեղքնայ ծերունիին: Կը սկսի հարցնել անոր մասին ու երկար պրպտումներ ընելէ ետք կ'իմանայ,

որ ծերունիին մէկ հատիկ որդին գինուորագրուած է եւ օրեր անց, ան նահատակուած է, բայց ծերունին երբեք չի համոզուիր, որ իր որդին առյաւէտ մեկնած է: Ան ամէն օր նոյն ճամբուն եզրին կը նստի ու կը սպասէ իր որդւոյն վերադարձին:

Թ. կարգ
Ազգ. Քարէն Եփփէ Ճեմարան

ՍՈՒՄԿԱՅԻԹԻ...

Սկիզբ՝ էջ 3

խնդիրների կարգաւորման սումկայիթեան ճանապարհը գերիշխող է դարձել Ատրպէյճանական ղեկավարութեան համար: Արդէն Մայիսին սկսուեց Շուշիից հայերի բռնի տարհանումը (deportation), Նոյեմբերին հակահայկական ջարդերի ալիքն անցաւ ամբողջ Ատրպէյճանով: Սակայն որեւէ գնահատական՝ քաղաքական թէ իրաւական, չհնչեց:[2]

Պատմութիւնը չի սիրում եթեներ, եւ անհնար է պատկերացնել, թէ ի՞նչ կը լինէր, եթէ Ատրպէյճանի իշխանութիւններն ընդունէին Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդի պահանջները, որոնք ի դէպ ամբողջովին համապատասխանում էին այդ ժամանակ գործող ԽՍՀՄ օրէնսդրական-իրաւական կարգաւորումներին, կամ քաղաքակիրթ կերպով արձագանգէին դրանց: Ամենայն հաւանականութեամբ այդ դէպքում նոյնպէս ատրպէյճանցիները չհամաձայնուէին Արցախի ժողովրդի անկախ ապրելու եւ սեփական ճակատագիրը տնօրինելու անքակտելի իրաւունքի կիրարկմանը: Սակայն Ատրպէյճանի կողմից բռնի ոյժի կիրառման բացառումը կը ստեղծէր տարածաշրջանում անվտանգութեան եւ կայունութեան մթնոլորտ եւ աւելի նպաստաւոր պայմաններ՝ այդ եւ նմանատիպ խնդիրների բացառապէս խաղաղ ճանապարհով կարգաւորելու համար: Եւ այսօր միջազգային հանրութիւնը, խօսելով ԵԱՀԿ Մինսքի խմբի համանախագահների միջոցով, չէր յորդորի նուազեցնել այլատեցութեան հռետորաբանութիւնը, կոչ չէր անի վերահաստատել յանձնառութիւնը բացառապէս խաղաղ միջոցներով կարգաւորել հիմնախնդիրը, կոչ չէր անի շփման գծի եւ Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի պետական սահմանի երկայնքով թուլացնել լարուածութիւնը, ինչպէս նաեւ համաձայնել հրադադարի խախտումների միջադէպերի հետաքննութեան մեխանիզմի ստեղծմանը եւ ԵԱՀԿ Գործող նախագահի անձնական ներկայացուցչի գրասենեակի մոնիտորինգային հնարաւորութիւնների կարողութիւնների աւելացմանը:

Ցաւօք, Սումկայիթի ջարդերից յետոյ անցած 30 տարիները վկայում են, որ Ատրպէյճանի իշխանութիւնների գործելաոճը որեւէ փոփոխութիւն չի կրել, աւելին՝ շարունակական հայատեացութեան հռետորաբանութիւնը, ատելութեան քարոզչութիւնը յանգեցրել են Ատրպէյճանի հասարակութեան համար հայերի՝ դեհումանիզացիայի (անմարդկային համարումին-խմբ.): Սաֆարովի նման սառնասիրտ մարդասպանին հերոսացնելը, ապրիլեան քառօրեայ պատերազմի ընթացքում անմեղ երեխաների դէմ հրետանու կիրառումը, ծերերի դաժան սպանութիւնը եւ նրանց դիակների խեղումը խօսում են այն մասին, որ սումկայիթեան ոգով ոճրագործութիւնները դարձել են Ատրպէյճանի իշանութիւնների քաղաքականութեան մասը: Քանի դեռ Ատրպէյճանի իշխանութիւնները եւ հասարակութիւնը չեն առերեսուել իրենց պատմութեան երեսունամեայ վաղեմութեան այս ողբերգական էջերին, հնարաւոր չէ խօսել տարածաշրջանում անվտանգութեան, խաղաղութեան եւ կայունութեան մասին:

«ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ»...

Սկիզբ՝ էջ 16

հին ճակատը զետեղուած էր կարմիր ծածկոցով սեղան մը, որուն վրայ շարուած էին առաջին երեք դիրքերը գրաւող մասնակիցներուն մրցանակները: Սեղանին երկու կողմերը կային գոյգ մը սիւներ, որոնց վրայ տեղադրուած եռանկիւն կամարին վրայ արձանագրուած էր «Հայ մանուկին բարեկամը՝ հայերէն գիրքը» գրութիւնը: Ժամը 10:00-ը քիչ մը անց, 5-րդ եւ 6-րդ կարգերու մասնակիցները իրենց յատկացուած սեղաններուն շուրջ նստած անհամբեր կը սպասէին մրցումին սկսելուն:

Մրցումը սկսելէն առաջ օրուան բեմավարներէն Սագօ Չալօղլեան հակիրճ ձեւով ներկայացուց «Քրիստափոր» գրադարանի հարիւրամեայ պատմութիւնը: Ապա միւս բեմավարը՝ Սեւանա Հալլաճեան թելադրեց ուղղագրութեան հատուածը, որ Յակոբ Պարոնեանի «Օտարամոլութիւնը» գրութեան առաջին պարբերութիւնն էր: Քանի մը տողերու մէջ Յ. Պարոնեան կը բնութագրէր օտարամոլութիւնը՝ բոլորիս ծանօթ իր երգիծական ոճով:

Յաջորդ փուլը միջնակարգի 7-րդ, 8-րդ եւ 9-րդ կարգերուն յատկացուած բաժինն էր: Անոնց թելադրուած էր Աւոյի հաւաքած Գէորգ Չաւուշի կենսագրականի գիրքէն՝ «Առաքելոց Վանքի Կռիւը» գլուխէն հատուած մը, ուր մանրամասն նկարագրուած էր Առաքելոց վանքը եւ անոր շրջակայքի շքեղ բնութիւնը: Նկատի առնելով հատուածին զգացական ազդեցութիւնը, մասնակիցները, այս փուլին, կը գտնուէին կըրկնակի դժուարութեան դիմաց:

Դադարի ընթացքին դատական կազմի անդամները սրբագրեցին մասնակիցներուն գրութիւնները: Մրցումի արդիւնքներուն եւ սրբագրութեան անկողմնակալութիւնը պահպանելու միտումով, գրադարանի վարչութիւնը պատրաստած էր յատուկ թուղթեր, որոնց վրայ արձանագրուած մասնակիցին անունն ու վարժարանը կը մնային ծածուկ՝ մինչեւ արդիւնքներուն յայտարարութիւնը:

Մրցումի երրորդ փուլին, որուն մասնակիցները երկրորդականի 10-րդ, 11-րդ եւ 12-րդ կարգերէն էին, բեմավարուհին թելադրեց Մինաս Չերազի «Ծեր Լեռնականը» պատմուածքէն հատուած մը, որ կը նկարագրէր 1895-ի Զէյթունի ապստամբութիւնը:

Բոլոր փուլերու աւարտին, բեմավարները ներկաներուն թելադրուած հատուածներուն ու անոնց հեղինակներուն մասին համառօտ բացատրութիւն տուին: Յիշենք, որ ընտրուած բաժինները կը պարունակէին ոչ միայն ուղղագրական թակարդներ, այլեւ դաստիարակչական պատգամներ:

Մասնակիցներն ու անոնց հետ ժամանած ուսուցիչները, ծնողներն ու ընկերները, բոլորն ալ լուրջ մօտեցում ցուցաբերեցին եւ կարգապահութեամբ ու դրական մօտեցումով հետեւեցան մրցումի ընթացքին, ինչ որ գրադարանի վարչութեան տարած կազմակերպչական աշխատանքին կողքին, նպաստեց մրցումի հեզասահ ընթացքին:

Մրցումը հասած էր իր աւարտին: Արդիւնքները յայտարարելէ առաջ, գրադարանի վարչութենէն Յովիկ Ղազարեան բացատրութիւն տուաւ ներկաներուն որդեգրուած սրբագրութեան ձեւին մասին, ապա անցաւ արդիւնքներու յայտարարութեան: Արդիւնքները կը կրէին հետեւեալ պատկերը.-

5-րդ եւ 6-րդ կարգերէն առաջին հանդիսացած էր Ազգային Միացեալ վարժարանէն Արէն Խրոյեան, երկրորդ՝ Զուարթնոց վարժարանէն Մկօ Սողոյեան, իսկ երրորդ՝ Կրթասիրաց Ս.Չէմպէրճեան Երկրորդական վարժարանէն Անթօ Նէնէճեան: 7-8-9-րդ կարգերէն առաջին հանդիսացած էր Ազգային Քարէն Եփփէ ճեմարանէն Քարէն Գատէճեան, երկրորդ՝ Ազգային Քարէն Եփփէ Ճեմարանէն Նայիրի Արապաթլեան, իսկ երրորդ՝ Կրթասիրաց Ս.Չէմպէրճեան Երկրորդական վարժարանէն Բալիկ Իսկէնեան: 10-11-12-րդ կարգերէն առաջին հանդիսացած էր Ազգային Քարէն Եփփէ ճեմարանէն Տեսիլ Սարեան, երկրորդ՝ Ազգային Քարէն Եփփէ Ճեմարանէն Մէյրի Տրմաշ, իսկ երրորդ՝ Մարմանդ Գեւոյեան, նոյնպէս Ազգային Քարէն Եփփէ Ճեմարանէն: Յաղթող աշակերտները իրենց մրցանակները ստացան գրադարանի վարչութեան ատենապետ Յակոբ Ալապոզանեանի ձեռամբ, որ իր կարգին վարչութեան խօսքը արտասանեց՝ շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր մասնակիցներուն ու ներկաներուն:

Գրադարանի վարչութեան տեղեկութիւններուն համաձայն, այս տարուան մասնակիցներուն մակարդակը զգալիօրէն բարելաւուած էր նախորդ տարիներուն համեմատութեամբ: Մրցումին նպատակն էր աշակերտները ծանօթացնել «Քրիստափոր» գրադարանին, ինչպէս նաեւ մտերմութիւն ստեղծել աշակերտին եւ հայ գրիքին ու գրականութեան միջեւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

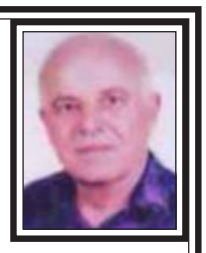

Ազգ. Հայկազեան Վարժարանի մեծ ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նուիրատուութեամբ կամ հեռաձայնով մասնակից դարձան իրենց ուսուցիչին՝

ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ
ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան սուգին:

Հանգուցեալի քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօնը պիտի կատարուի Կիրակի, 11 Փետրուար 2018-ին, յաւարտ Ս. եւ Անմահ Պատարագի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Նոր Գիւղ - Հալէպ:

Յետ հոգեհանգստեան արարողութեան ցաւակցութիւնները պիտի ընդունուին եկեղեցւոյ ներքնասրահէն ներս:

Մշակոյթ եւ Արուեստ

ՀԱՅ ԱՇՈՒՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

1938 թուին Փարիզում տպագրուած կոմիտասեան նիւթերում կան հետաքրքիր նշումներ հայ ժողովրդի օգտագործած զանազան երաժշտական գործիքների, այդ գործիքներից կազմուած տարբեր անսամպլների (համոյթների - խմբ.), ինչպէս նաեւ այդ գործիքների ու անսամպլների օգտագործման որոշակի ձեւերի մասին: Այստեղ կան տողեր, որոնք վերաբերում են հայ աշուղների կատարողական միջոցներին: Անհրաժեշտ է նշել, որ Կոմիտասը բուն ժողովրդական երգերի կողքին, խնամքով գրի է առել հայ աշուղների երգերը: Նրա գրառումներում տեղ են գտել բազմաթիւ երգեր, որոնք ցայտուն կերպով կրում են հայ աշուղական երգարուեստին բնորոշ իւրայատուկ դրոշմը: Կոմիտասը ընդունում էր նաեւ այն փաստը, որ կատարողական գործօնից շատ բան է կախուած, բաւական է կատարողական կարգի մը փոքր շեղում եւ նոյն մեղեդին կարող է կորցնել հարազատ հնչումը:

Այլ կերպ ասած, երաժշտական ստեղծագործական առումով, այդ աշուղները, եթէ նոյնիսկ թոյլ էին տալիս որոշ շեղումներ ազգային աւանդոյթներից, ապա դրանք հնարաւոր է «սրբագրել» կատարման ընթացքում, այսինքն՝ այդ մոլորումները էական, վերջնական ու անվերադարձ չէին: Հարկ է նշել, որ Կոմիտասը աշուղական մի շարք մեղեդիներ օգտագործել է իր անաւարտ «Անուշ» օփերայում: Նա այդ մեղեդիները օգտագործել է ոչ միայն օփերայի գործող անձանց անհատական հոգեվիճակները բնութագրելու համար, այլ նաեւ ժողովրդի հաւաքական կերպարը ներկայացնող խմբերգերում կամ տեսարաններում:

Ամփոփելով, պիտի նկատել, որ Կոմիտասի մտքերը, ինչպէս նաեւ պրակտիկ (օգտակար-խմբ.) գործունէութիւնը չեն հակադրւում հայ աշուղական երգարուեստին:

Խորհրդային (սովետական) երաժշտագիտութեան զարգացման էտապում (շրջան-Խմբ.) հայ աշուղական երգարուեստի գնահատման գործում, տեսական եւ գործնական առումով զարգացում ստացաւ Կոմիտասի գործնական վերաբերմունքը, ըստ որի հայ աշուղական երաժշտութիւնը, հայկական ժողովրդական երաժշտական մշակոյթի մի ճիւղն է, ու միաժամանակ կիրառուեց Կոմիտասի նաեւ այն տեսակէտն, ըստ որի փոխադարձ ազդեցութիւնները երաժշտական արուեստը չեն զրկում ազգային հարազատ յատկանիշներից:

Հայ փրոֆեսիոնալ կոմպոզիտորական (երգահանութեան արուեստ) ստեղծագործութեան զարգացման համար բացառիկ նշանակութիւն է ունեցել ժողովրդի յիշողութեան մէջ պահպանուած ժողովրդական եւ աշուղական երաժշտութեան այն հարուստ գանձերը, որոնց ձայնագրման եւ մշակման գործի սկիզբը դրուեց 19-րդ դարի 80-90-ական թուականներին եւ նոր թափ հաղորդուեց 20-րդ դարի առաջին տասնամեակներին:

Մ. Կարա-Մուրզայի, Գ. Ղորղանեանի, Ն. Տիգրանեանի եւ Մ. Եկմալեանի կատարած հսկայածաւալ աշխատանքը բացառիկ ոգեւորութեամբ շարունակուեց Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի ուսուցչութեան եւ ուսանողութեան կողմից: Առանձնապէս մեծ է Կոմիտասի վաստակը ժողովրդական երաժշտութեան նմուշների հաւաքման, ուսումնասիրութեան եւ մշակման բնագաւառում: Կոմիտասից բացի հայ ժողովրդական ու աշուղական երգերի ձայնագրութեամբ զբաղուել են Արշակ Բրուտեանը, որի ձեռագիր ժողովածուները պահպանուել են, նաեւ Սպիրիդոն Մելիքեանը, Ա. Տէր Ղեւոնդեանը, Ռ. Մելիքեանը, Ա. Տիգրանեանը, Ա. Մայիլեանը: Ձայնագրուած երաժշտական նիւթերը տալիս են պարզ պատկերացում հայ ժողովրդական եւ աշուղական երաժշտութեան ժանրային բազմազանութեան, լատային, ռիթմական ու ինտոնացիոն (ձայնի ելեւէջ-խմբ.) հարստութեան, բովանդակութեան ու ձեւի կատարեալ ներդաշնակութեան մասին: Այդ երգերի մէջ հընչիւնների լեզուով արձանագրուած է հայ ժողովրդի տրամադիզմով ու ողբերգական իրադարձութիւններով հարուստ պատմութիւնը, մըտքերն ու զգացմունքներն այն ժողովրդի, որը դարեր շարունակ տանջուել է օտար բռնակալների լծի տակ, բայց երբեք յուսահատութեան չի մատնուել եւ չի դադարել ազատագրութեան համար պայքարելուց:

Աշուղ Ջիւան

19-րդ դարի երկրորդ կէսին եւ 20-րդ դարի առաջին տասնամեակներում ծաղկեց հայ աշուղական ստեղծագործութիւնը: Բազմաթիւ հայ աշուղներ են հանդէս եկել այս շրջանում, բայց դրանցից ամենանշանաւորներն են՝ Ջիւանին, Ջամալին, Խայաթը, Մահուբի Գէորգը, Պայծառեն ու Շերամը:

Յանձին Ջիւանու (1846-1909) հայ գուսանա-աշուղական արուեստը գտաւ իր հետագայ զարգացնողին: Նա առաջինն էր, որ նա տրադիցիոն աշուղական եղանակներն օգտագործելու հետ միասին, առանձին ուշադրութիւն դարձրեց նոր եղանակների յօրինմանը: Ընդ որում այդ եղանակներն իրենց առանձնայատկութիւններով մօտ էին ու հարազատ հայ ժողովրդական երաժշտութեանը եւ կազմում էին ձեւաւորուող ազգային երաժշտութեան ոճական արտայայտութիւններից մէկն, որն իր մէջ խտացնում էր աշուղական եւ քաղաքային ժողովրդական երաժշտութեան նուաճումները: Իր երգերի բովանդակութեամբ էլ Ջիւանին սերտօրէն կապուած է հարազատ ժողովրդի հետ: Նրա երգերում ցայտուն կերպով դրսեւորել են ժամանակաշրջանի սոցիալական հակասութիւնները, ժողովրդական զանգուածների ճնշումն ու շահագործումը՝ հայ եւ օտար հարստահարիչների կողմից, նրա ցասկոտ բողոքը այդ անարդարութիւնները հարուցողների դէմ: Նա խոր դառնութեամբ է վերապրում տնից-տեղից զրկուած ղարիպների, հազարներով ոչնչացող գաղթականների ողբերգութիւնը:

Ջիւանին իր երգերում արտացոլել է հարազատ ժողովրդի կենսափիլիսոփայութիւնը, բազմակողմանի օրէն արտայայտել նրա մըտքերն ու խոհերը, յոյզերն ու ապրումները: Բայց նա այդպիսի երգերի կողքին ունի նաեւ լիրիկական ջերմաշունչ երգեր: Նրա քնարը հաւասարապէս ուժեղ է թէ՛ բարոյախօսական-փիլիսոփայական, թէ՛ լիրիկական բնոյթի երգերում: Լինելով բազմաթիւ երգերի հեղինակ, երգեր, որոնք մինչեւ այսօր էլ պահպանել են իրենց արժէքը, եւ սիրով երգում են ամէնուրեք, Ջիւանին, որպէս ազգային աշուղական դպրոցի հիմնադիր, պատուաւոր տեղ է գրաւում հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ: Իր ժամանակին եւ հետագայում հանդէս եկած աշուղներից շատերն են իրենց վրայ զգացել այդ մեծ աշուղի ազդեցութիւնը: Դրանցից մէկը աշուղ Ջամալին է (Մկրտիչ Տալեան): Ջամալին Ջիւանու նման շարունակում է մերկացնել սուտ ազգասէրներին, որոնց համար ազգասիրութիւնը դարձել է օգտաւէտ առեւտուր: Այսպիսով, դժուար չէ տեսնել, որ քննարկուող ժամանակաշրջանի աշուղական ստեղծագործութեան մէջ հետզհետէ որոշակի են դառնում սոցիալական (ընկերային-խմբ.) հակամարտութեան մոթիֆները (բներգներ): Այդ բանում, անկասկած, իր որոշիչ նշանակութիւնն է ունեցել Ռուսաստանում բարձրացող ազատագրական շարժումը եւ 1905 թուին յեղափոխութիւնը:

Ժամանակի հայ նշանաւոր աշուղներից մէկն էլ Շերամն է (Գէորգ Տալեան), որը հանդէս գալով Ջիւանու գործունէութեան շրջանում, ապրեց ու ստեղծագործեց նաեւ խորհրդային տարիներին: Շերամի ստեղծագործութեան մէջ նոյնպէս սոցիալական մոթիֆներն իրենց արտայայտութիւնն են գտել, բայց նրա համար, յատկապէս նրա նախախորհրդային տարիների ստեղծագործութեան համար, բնորոշը սիրային լիրիկան է: Բազմաթիւ երգեր է յօրինել աշուղը, եւ որ աւելի կարեւոր է, ստեղծել է 100-ից աւելի երգ՝ ինքնուրոյն մեղեդիներով, որոնց վրայ զգալի է հայ քաղաքային երաժշտական կուլտուրայի (մշակոյթի) կնիքը: Նրա մեղեդիները հարուստ են զարդարանքներով ու գեղեղանքներով, հագեցած են սիրային յոյզերով ու ապրումներով: Շերամի երաժշտական արուեստի մէջ խտացել են սազանդարական արուեստի տարրերը: Դա կարելի է պարզ կերպով տեսնել, ինչպէս մեղեդիների, նոյնպէս եւ նրանց գործիքային ընկերակցութեան մէջ: Նրա երգերը բացառիկ ժողովրդականութիւն են վայելում, եւ լիովին մտել են ժողովրդականութիւն են վայելում, եւ լիովին մտել են ժողովրդի երաժշտական կենցաղի մէջ: Այնպիսի երգեր, ինչպիսիք են «Նա Մի Նազ Ունի», «Սարեր Կ'աղաչեմ», «Թառը Դոշիս», «Դուն Իմ Մուսան Ես», «Էլի Երկինքն Ամպել է», «Քեզանից Մաս Չունիմ», «Ալ Ու Ալվան Ես Հագել», «Շորորա», «Զով Գիշեր», «Նազ Աղջիկ» եւ շատ ուրիշներ, երգւում են ամէնուրեք:

Իբրեւ այս շրջանի ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործութեան համար բնորոշ երեւոյթներից մէկը, յատկապէս պէտք է նշել այն, որ հայ պոետների լաւագոյն բանաստեղծութիւններից շատերը եղանակաւորւում են անյայտ հեղինակների կողմից ու տարածւում ժողովրդի մէջ, դառնալով ընդհանուրի սեփականութիւն: Այդպիսի երգերից են՝ «Արազն եկաւ», «Որսկան ախպեր», «Մաճկալ Ես», «Ճախա-

Շար.՝ Էջ 14

Երեւանի Խ. Աբովեանի անուան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գեղարուեստական կրթութիւն ֆակուլտետի (կաճառի-խմբ.) երաժշտութեան մանկավարժութեան ամպիոնի ասիստենտներ (կրտսեր դասախօսներ-խմբ.)՝

Մարիա Սիմոնեան եւ Սուսաննա Պետրոսեան

Օգտագործուած գրականութեան ցանկ

1.- Մ. Նավոյեան- «Դրուագներ Հայ Երաժշտութեան Պատմութեան»

2.- Ք. Կուշնարեան, Մ. Մուրատեան, Գ. Գեոթակեան- «Ակնարկներ Հայ Արուեստի Պատմութեան»

3.- Ալ. Շահուերտեան- «Կոմիտասը Եւ Հայ Երաժշտական Մշակոյթը»

ՄՏԱՄԱՐՁԱՆՔ

Պատրաստեց Մարինա Զիլ-Աբոչեան-Պողիկեան

ԽԱՉԲԱՌ (ՄԽ 235)

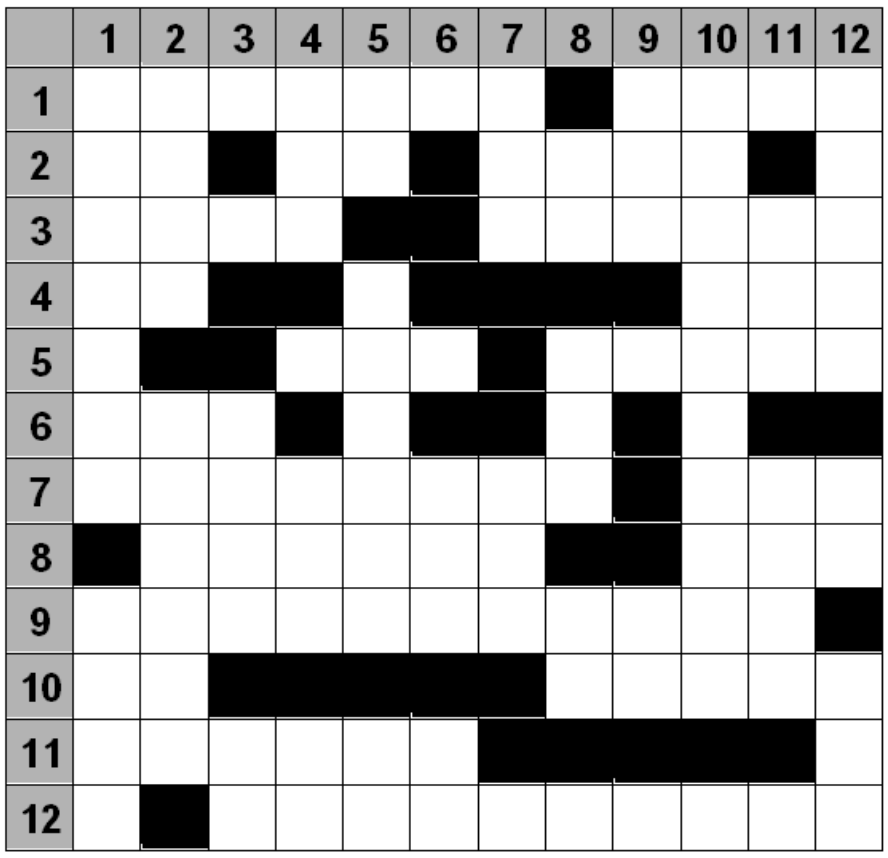

Հորիզոնական

1- Արամ Խաչատուրեանի ստեղծագործութիւններէն: Չինուորական աստիճանաւոր:
2- Կրկնուած ձայնաւորներ: Յոգնակերտ մասնիկ: Իգական օտար անուն:
3- Թուր: Կերպաս:
4- Հակառակ՝ լեզուով մը այո: Հակառակ՝ հաստատական պատասխան:
5- Լիբանանէն բխող գետ մը: Խոհուն, ծանրաբարոյ:
6- Բայց:
7- Վարդանանց հերոսներուն ձօնուած շարական: Հոս:
8- Հակառակ՝ թերութիւն: Դատարկ:
9- Յակոբ Օշականի երկերէն:
10- Հակառակ՝ տարածքի միաւոր: Հակառակ՝ լուծուին:
11- Ծուլանալ:
12- Վարդանանց պատերազմի նահատակ հոգեւորականներու յիշատակի տօնը:

Ուղղահայեաց

1- 966-ին Աշոտ Գ. ողորմածի կողմէ հիմնուած վանական համալիր: Թռչուններու խումբ:
2- Հաշտ: Արագ վազել:
3- Հակառակ՝ խիստ: Հանքային համեմ:
4- Հակառակ՝ յոգնակերտ մասնիկ: Ձի: Հակառակ՝ յոգնակերտ մասնիկ:
5- Իրերայաջորդ տառեր: Հակառակ՝ գործ, զբաղում: Երկինչիւն:
6- Հակառակ՝ օտար: Հակառակ՝ 630:
7- Առնչութիւն: Յետոյ:
8- Հակառակ՝ անձնական դերանուն: Հակառակ՝ ծուռ: Կրկնուած բաղաձայններ:
9- Փոքր Մասիսի այլ անունը: Կրկնուած ձայնաւորներ:
10- Պատժել:
11- Տղամարդ: Եգիպտական անապատ:
12- 1911-1912-ին Կարնոյ մէջ Շաւարշ Միսաքեանի խմբագրութեամբ հրատարակուած թերթ: 4400: Նկանակ:

ՍՈՒԴՈՔՈՒ (ՄՍ 235)

Տեղաւորէ՛ (1-9) թուանշանները (9x9) քառակուսիներուն մէջ այնպէս, որ իւրաքանչիւր հորիզոնական եւ ուղղահայեաց տողի մէջ, ինչպէս նաեւ (3x3) տուփիկի մէջ մէկ անգամ արձանագրուին:

		8				5		6
					2		9	
1		6	4				8	
			8		4	3		2
3					5			1
4					9		6	
	6					4		
9	5		7		3		1	
		1				7		9

ՊԱՀՈՒԱԾ ԲԱՌ (ՄՊ 6)

Ստորեւ նշուած բանջարեղէններու եւ համեմներու անունները ջնջելով գտէ՛ք պահուած բառը:

Պահուած բառը 11 տառերէ բաղկացած օգտակար բանջարեղէն մըն է:

ճ	բ	ռ	ղ	կ	մ	ղ	ծ	կ	կ
ս	ա	խ	ա	ղ	ւ	ե	բ	ռ	ւ
պ	գ	կ	ռ	կ	ռ	դ	ռ	տ	ռ
ա	բ	ի	ն	ս	դ	ք	տ	ե	բ
ն	մ	ա	ն	դ	դ	ա	խ	մ	մ
ա	ա	կ	ա	ձ	ե	տ	ս	կ	ս
խ	ղ	ս	տ	ե	պ	ղ	ի	ն	ղ
յ	ա	լ	կ	ա	բ	լ	ա	ա	մ
բ	կ	ց	բ	ւ	ռ	դ	ա	ղ	ձ
ռ	լ	ռ	ռ	լ	հ	ա	զ	ա	բ

ճակնդեղ - ստեպղին - բողկ - սմբուկ - լոլիկ - տաքդեղ - բակլայ - դդում - սպանախ - կաղամբ - հազար - սոխ - սխտոր - կոտեմ - ոլոռ - դաղձ - գինձ - ուրց - աղ

ԱՋԳԱՅԻՆ...

Սկիզբ՝ էջ 2

զեկոյցներու լոյսին տակ Ժողովը կարեւորեց այս աշխատանքներուն ու յատկապէս յառաջիկայ ծրագիրներու իրագործման հրամայականը:

- Ազգ. Կեդր. Վարչութեան նաեւ զեկոյց տրուեցաւ Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան 100-ամեակին առիթով Կաթողիկոսարանին տարած ու տանելիք աշխատանքներուն մասին, յատկապէս շեշտելով 20-23 Մարտ 2018-ին Անթիլիասի Մայրավանքէն ներս տեղի ունենալիք համագումարին եւ յուշակոթողի պաշտօնական բացումը:

- Վերոյիշեալ հարցերու քննարկումներուն ու առնուած որոշումներուն առընթեր, Ժողովը նաեւ զբաղեցաւ յարակից այլ հարցերով՝ միշտ շեշտելով Կաթողիկոսական երկու Աթոռներու, Հայաստան-Սփիւռք գործակցութեան կարեւորութիւնը, ինչպէս նաեւ մեր ժողովուրդին ներքին միասնականութիւնը առաւել ամրապնդելու անյետաձգելի հրամայականը:

Յայտնենք, որ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովներէն իւրաքանչիւրը կը բաղկանայ 17 անդամներէ:

ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ԽԱՉԲԱՌ (ՄԽ 234)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	պ	ա	ր	զ	ա	տ	ռ	մ	ա	ր	■	լ
2	ա	■	ա	ա	■	ի	ր	ա	ւ	■	տ	ա
3	ն	օ	ս	ր	■	կ	ա	ր	ա	ս	ի	■
4	դ	ա	■	մ	մ	■	կ	ա	գ	■	ա	հ
5	ռ	■	թ	ի	խ	■	■	■	■	տ	ր	ա
6	յ	ի	■	կ	ի	զ	ա	կ	է	տ	■	ս
7	ր	■	■	■	թ	■	■	ր	■	■	լ	ա
8	■	վ	ա	հ	ա	ն	տ	է	ր	ե	ա	ն
9	ն	■	կ	■	ր	շ	ա	■	■	ր	ւ	ա
10	պ	ա	ր	ա	գ	ի	ծ	■	օ	թ	■	պ
11	ա	հ	ա	■	ռ	կ	է	■	■	■	տ	ա
12	տ	■	տ	ա	շ	■	լ	ա	ս	տ	■	տ

ՍՈՒԴՈՔՈՒ (ՄՍ 234)

7	1	8	4	6	5	9	3	2
9	2	6	3	8	1	5	7	4
4	5	3	2	7	9	8	1	6
2	7	1	6	5	3	4	8	9
3	8	4	1	9	2	6	5	7
6	9	5	8	4	7	1	2	3
5	4	9	7	2	8	3	6	1
1	6	7	5	3	4	2	9	8
8	3	2	9	1	6	7	4	5

ՊԱՀՈՒԱԾ ԲԱՌ (ՄՊ 5)

Պահուած բառը՝ Յուսաբեր

Խմբանկար

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՄԵՆ ԱՄՍՈՂԵՐԸ

ԽՈՅ

Ամսուան ամէնէն վատ շաբաթներէն մէկն է: Դուք ձեզ վրդոված ու տագնապած պիտի զգաք: Ձախողութիւն մը պիտի ապրիք, բայց մի՛ քննադատէք ոեւէ մէկը:

ՑՈՒԼ

Լաւ ծրագրեցէք եւ տնօրինեցէք ձեր գործերը: Մի՛ վիճաբանիք մարդոց հետ, հոգ տարէք ձեր առողջութեան:

ԵՐԿՈՒՈՐԵԱԿ

Ուրիշներուն մի՛ վստահիք ձեր աշխատանքը: Լաւ պատրաստեցէք ձեր գործը: Նոր ծրագիրներ պիտի ստանաք եւ՝ նոր պատասխաններ: Ժպտեցէ՛ք, բախտը ձեզի հետ է:

ԽԵՑԳԵՏԻՆ

Նիւթական ճնշումներու պիտի ենթարկուիք այս օրերուն: Վիճաբանութիւններէ հեռու մնացէք: Մի՛ յամառիք, այլ աշխատեցէք յարմար լուծում մը գտնել ձեր հարցերուն:

ԱՌԻԾ

Քաջալերուեցէք եւ նոր ու կարեւոր նիւթեր ներկայացուցէք առարկայականօրէն եւ ճկունութեամբ: Աշխատանքային յաջող ճամբորդութիւն մը պիտի ունենաք:

ԿՈՅՍ

Ձեր ճիգերը պիտի կեդրոնանան նիւթական հարցի մը վրայ: Պիտի տագնապիք բժշկական անակնկալ ծախսերով: Հետապնդեցէք մանրամասնութիւնները եւ լաւապէս քննարկեցէք ձեզ մտահոգող հարցերը:

ԿՇԻՌՔ

Ձեր եռանդը պիտի վերագտնէք եւ ձեր տրամադրութիւնը պիտի բարձրանայ: Նշան մը կամ պատասխան մը պիտի ստանաք եւ պիտի սկսիք նոր շրջան մը:

ԿԱՐԻՃ

Պիտի գանգատիք գործերու դանդաղ ընթացքէն, բայց մի՛ աճապարէք: Սեւ միտքերու զոհ մի՛ դառնաք: Պայմանագիր մի՛ ստորագրէք եւ նոր գործի մի՛ սկսիք:

ԱՂԵՂՆԱՒՈՐ

Ամսուան քիչ բախտաւոր օրերէն մէկն է: Պիտի նախընտրէք հանդարտ մնալ՝ հեռու ձայներէն: Մի՛ սպասէք աշխուժութիւն, այլ՝ ձախողութիւն եւ տակնուվրայութիւն:

ԱՅԾԵՂՋԻՐ

Աշխատեցէք վիճակը հանդարտեցնել՝ հեռու մնալով վիճաբանութիւններէն: Հակառակ տագնապալից շրջանին՝ ժամանակը յարմար է ուշագրաւ ծրագիր մը յաջողցնելու:

ՋՐՀՈՍ

Ձեր միտքը պիտի հանգստանայ, եւ ժամանակ պիտի տրամադրէք ձեր ընտանիքին:

ՁՈՒԿ

Ձեր շրջապատին ականջ տուէք եւ աշխատեցէք խնդիրները բացայայտել: Ձգոյշ եղէք առողջական հարցերէն:

Սեւան Զարիկեան-Պարմաքսզեան

ՊԱՀՔԸ՝ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Պահքի 40 օրերը կը խորհրդանշեն անապատի մէջ Քրիստոսի քառասնօրեայ աղօթքի, ծոմապահութեան եւ ապաշխարութեան շրջանը:

«Պահք» կամ «Պաս» կը նշանակէ հրաժարիլ որոշ ուտելիքներէ, մասնաւորաբար մսեղէնէ, կաթնեղէնէ եւ հաւկիթէ: Պահքը միայն ժուժկալութիւն եւ ուտելիքներէ հրաժարիլ չի նշանակեր, այլ՝ նուիրուիլ խոկումի, զղջումի եւ ինքնաքննութեան: Պահքի օրերը կրօնական կրթութեան, հոգեւոր դաստիարակութեան, գործուած յանցանքներուն ու մեղքերու քաւութեան շրջան է:

Յովհան Մանդակունի Հայրապետը կը գրէ. *«Երբ խիստ պահեցողութիւնը եւ ժուժկալութեան առաքինութիւնը զօրաւոր են, անոնք կը շղթայեն մարմնի բոլոր անդամները՝ զանոնք կը զրկեն բոլոր տեսակի անպատեհ ցանկութիւններէն ու անմաքուր մտածումներէն: Վասնզի, պահեցողութիւնը շղթայի մը նման ամուր կը դարձնէ եւ կը պահէ բարոյական բոլոր առաքինութիւններն ու հաւատքի զօրութիւնը. ան թշնամիին դէմ հզօր աշտարակ մըն է ու սատանայի բոլոր նետերուն դէմ՝ ամուր պարիսպ»:*

Եկեղեցին նկատի ունեցած է նաեւ իւրաքանչիւր անհատի մարմնական եւ հոգեկան առողջութիւնը, այդ պատճառով ալ հաստատած է պահեցողութեան օրէնքն ու կանոնը, որպէսզի մարդիկ տարուան մէջ որոշ շրջան մը պարտադրուած ըլլան հրաժարելու ճարպային ուտելիքներէ:

Ուրեմն պահքը ոչ միայն հոգեւոր վերանորոգութեան իւրայատուկ առիթ մըն է, այլ նաեւ մեր առողջութեան վրայ իր անդրադարձը ունի: Չինացի եւ յոյն փիլիսոփաներ մարդու օրկանիզմի առողջութեան համար բուսակերութիւնը աւելի օգտակար կը նկատեն: Բուսական սնունդը մարսողական համակարգին մէջ կը յառաջացնէ կարեւոր փոխազդեցութիւն մը, որ կ'ապահովէ մարմնի ինքնամաքրումը: Ան կը բարելաւէ քունը, զգայարանքներու գործունէութիւնը եւ ինքնազգացողութիւնը: Բուսական սնունդի առաւելութիւնը այն է նաեւ, որ ան չի պարունակեր որեւէ թունաւոր նիւթ, հարուստ է հանքային աղերով եւ կենսանիւթերով: Սակայն փրոթէինի պակասը ամբողջացնելու համար անհրաժեշտ է ընդեղէններու օգտագործումը:

ԹՈՓԻԿ

(Պահքի Հայկական Քէօֆթէ)

Բաղադրութիւն

- 2 գաւաթ սիսեռ՝ թրջուած ջուրին մէջ 24 ժամ
- 6 գաւաթ պաղ ջուր
- 2 միջակ գետնախնձոր՝ խաշած կեղեւով
- 1 1/2 թէյի դգալ աղ
- Ճերմակ փոշի պղպեղ
- 1 ապուրի դգալ կարմիր պըղպեղի խիւս
- 1 ապուրի դգալ չոր անանուխ

Միջուկը

- 3 խոշոր սոխ՝ կիսուած եւ շերտուած
- 2 ապուրի դգալ ջուր
- 1/2 թէյի դգալ անուշ պահար
- 1/2 թէյի դգալ քիմիոն՝ ըստ ցանկութեան կամ 2 թ. դգալ չոր անանուխ
- 1/4 գաւաթ գինձ (սնոպար)
- 1/4 գաւաթ չամիչ
- 3/4 գաւաթ շիրիկ (թահին)
- Աղ
- Սեւ փոշի պղպեղ

Հիւրասիրելու համար

- Եռացած ջուր՝ աղով
- Ձէթ
- Կարմիր փոշի պղպեղ եւ քիմիոն
- Լեմոնի շերտեր
- Ազատքեղի ցօղուններ՝ զարդարանքի համար

Սիսեռը կեղուելու ձեւը

Առնել ափ մը թրջուած սիսեռէն եւ երկու ձեռքերուն ափով իրարու շփել սիսեռներուն հատիկները, վերադարձնել ամանին մէջ եւ առնել այլ ափ մը սիսեռ եւ լուալ: Վերցնել ջուրին երեսը ծփացող սիսեռներուն կեղեւները:

Պատրաստութիւն

1.- Հանել սիսեռին կեղեւը եւ ջաղացքով փիւրէի վերածել զայն:

2.- Կեղուել խաշած գետնախնձորը եւ պատառաքաղով ճզմել ու խառնել զայն սիսեռի փիւրէին հետ: Աւելցնել աղը, ճերմակ պղպեղը եւ պղպեղի խոյսը:

3.- Դնել շերտուած սոխերը ջուրով կաթսային մէջ, գոցել կափարիչը եւ եփել միջակ կրակի վրայ 10 վայրկեան, ապա վերցնել կափարիչը եւ մէկդի ձգել, որպէսզի խոնաւութիւնը շոգիանայ: Պարպել քամոցի մը մէջ, պաղեցնել ու քամել:

4.- Աւելցնել անուշ պահարը, քիմիոնը կամ չոր անանուխը, գինձն ու չամիչը, սոխն ու լաւ մը խառնել, ապա դնել շիրիկը, աղն ու պղպեղը:

5.- Առնել 8 կտոր ճերմակ քառակուսի լաթ՝ իւրաքանչիւրը 15-20 սմ. չափով եւ թաթխել եռացած ջուրին մէջ: Պաղեցնել լաթերը եւ լաւ մը քամել:

6.- Բանալ քառակուսի լաթ մը սեղանին վրայ եւ 1 ափ սիսեռի փիւրէէն դնել մէջտեղը, հաւասարապէս տարածել զայն եւ բահակաձեւ դգալով մը հարթել մակերեսը, միջուկէն զետեղել սիսեռի փիւրէին մէջտեղը եւ տարածել զայն:

7.- Լաթին անկիւնները վեր առնել եւ կապել ծրարիկներու ձեւով եւ այս գործողութիւնը կրկնել միւս 7 թոփիկներուն հետ:

8.- Խոշոր կաթսային կէսը լեցնել ջուրով, եռացնել եւ դնել 1 ապուրի դգալ աղ:

9.- Եռալէն ետք, դնել թոփիկները կաթսային մէջ, գոցել կափարիչը եւ եռացնել 12-15 վայրկեան կամ՝ մինչեւ որ թոփիկները ծփան ջուրին երեսը եւ ամրանան:

10.- Հանել թոփիկները, շրջել եւ զետեղել քամոցի մը մէջ, ցամքեցնել աւելորդ ջուրն ու ձգել, որ շատ լաւ պաղի:

11.- Քակել լաթը եւ իւրաքանչիւր թոփիկի վրայ սրսկել քիչ մը ձէթ եւ ցանել քիմիոնն ու կարմիր փոշի պղպեղը:

12.- Հիւրասիրելու համար կիսել իւրաքանչիւր թոփիկ եւ հաստ շերտերու վերածել: Ձէթ եւ լեմոնի հիւթ կարելի է աւելցնել շերտերուն վրայ:

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՆԴԱՐՏ...

Սկիզբ՝ էջ 9

ապրելու կարելիութիւնը: Անապատի մէջ ապրող մարդուն զգայնութիւնները որքա՜ն տարբեր են գեղեցիկ ծովեզերեայ ափի մը վրայ ապրող մարդուն զգայնութիւններէն: Ո՞ր ոյժն է սակայն, որ մէկը կ՚ապրեցնէ ծովեզերեայ ափի մը վրայ, միւսը՝ անապատի մը մէջ: Դարձեալ Մայր Բնութիւնը չէ՞: Բայց կէտ մը կայ: Կը հաւատամ: Կը հաւատամ որ Մայր Բնութեան համար ո՛չ գեղեցկութիւն կայ, ո՛չ տգեղութիւն, այնպէս ինչպէս մենք կ՚ընկալենք: Մայր Բնութեան համար գեղեցկութիւնն ու տգեղութիւնը կատարեալ ամբողջականութեան մը երկու երեսակներն են: Մէկը չէր կրնար գոյութիւն ունենալ առանց միւսին:

Է՞հ, քու հարցումը հիմա կրնայ պատճառ դառնալ որ չորս հարիւր էջերէ բաղկացեալ նոր գիրք մը եւս գրեմ Մայր Բնութեան մասին: Օր մը այդ ալ կ՚ընենք, եթէ անշուշտ Մայր Բնութիւնը արտօնէ...:

(շար 5.)

ԴԱՐԵՐՈՒ...

Սկիզբ՝ էջ 5

ցան:

Յազկերտ Բ.-ի հրամանով բոլոր հպատակները պէտք էր պարսից կրօնքը ընդունէին: Արշակունեաց թագաւորութեան անկումով ժողովուրդին տուրքերն ու կրօնական հալածանքները կը սաստկանային:

449-ին Արտաշատ մայրաքաղաքի մէջ մեծ ժողով մը կը գումարուէր եւ Յազկերտի կռապաշտ դառնալու առաջարկին մերժողական պատասխան կը տրուէր:

Հալածանքներու սաստկացումով ապստամբական շարժումը կը սկսէր Հայաստանի մէջ: Յովսէփ կաթողիկոս ժողովի կը հրաւիրէր հայ աւագանին: Այնտեղ էր, որ հայու անկաշկանդ ոգին գլուխ կը ցցէր, Վարդանի եւ Ղեւոնդ Երէցի գլխաւորութեամբ, ընդդէմ Վասակի համակերպումի քաղաքականութեան:

Վասակին կը թուէր, թէ պարսից արքայից արքային իր հաւատարմութեամբ, հայ թագաւորութիւնը վերստին պիտի հաստատուէր: Մինչդեռ Վարդանի հեռատես քաղաքականութեան շնորհիւ ապահովուեցաւ մեր հոգեկան յաղթանակը: Աւարայրի ճակատամարտը հակառակ ֆիզիքական պարտութեամբ աւարտելուն, հայ ազգը փրկեց Մազդէական կրօնքին միջոցով պարսիկ ազգին մէջ ձուլուելէ:

Հայ ժողովուրդը միաձուլուած դարձաւ մէկ ամբողջութիւն, որ արդէն իսկ յաղթանակի գրաւականն էր...

Աւարայրի ճակատամարտը կը շարունակուի... այսօր, հիմա...

Նոր արտաքինով Յազկերտներ եւ փիղեր մեզ կը շրջապատեն:

- Պէտք է ո՛չ ըսել բոլոր Վասակներուն, որոնք հեռացած են հաւատքէն, հայ եկեղեցիէն եւ հայութենէն:

-Ոչ ըսել՝ խեղաթիւրուած հայերէն խօսքին եւ օտարախառն ամբունութիւններուն:

Յաղթահարենք մեր դիմաց ցցուած առօրեայ բեռները, նուաճենք նոր երեւոյթներով պարսիկներն ու փիղերը, մեր վրայէն թօթափենք մեզ կաշկանդող եւ նուաստացնող աշխարհիկ ճղճիմ հոգերը:

Վարդանանց հերոսական համբերութիւնը, չարքաշ կեանքը, այսօր, համբերութեան, հայրենասիրութեան եւ հաստատուն կամքի ու հաւատքի օրինակ կը ծառայեն, որպէսզի կարենանք յոյսով շարունակել եւ տոկալ նորօրեայ, ձեւափոխուած փորձութեան դիմաց:

Եղիշէի եւ Ղազար Փարպեցիի նկարագրած ազնուական տիկինները կը փայլին հայրենիքի եւ ազգի օրհասական օրերուն: Անոնք մեր նախամայրերն են: Մենք անոնցմէ սեռած ենք:

Եղիշէ մօտ հինգ հարիւր փափկասուն տիկիններ կը յիշէ, բոլորն ալ ազնուական դասին պատկանող, որոնք իրենց զրկանքը առանց տրտունջքի կը կրեն՝ յանուն հայրենիքի եւ հաւատքի: Անոնք կը նուիրուին որբերու դաստիարակութեան:

Եղիշէ կ՚ըսէ. *«Մոռցան իրենց կանացի տկարութիւնը եւ առաքինի դարձան հոգեւոր պատերազմին մէջ... կտրեցին ագահութեան արմատները... խոնարհութեամբ յաղթահարեցին ամբարտաւանութեան եւ միեւնոյն խոնարհութեամբ հասան երկնաւոր բարձրութեան: Աղօթքով բացին երկնքի փակուած դռները եւ սուրբ խնդրանքներով փրկութեան համար վար բերին հրեշտակները...»* («Վարդանի եւ Հայոց Պատերազմի Մասին»):

Եղիշէ Ղազար Փարպեցիէն կը վերցնէ նիւթը, իրեն յատուկ գունագեղ նկարագրական աւիւնով կ՚ընդարձակէ կանանց անձնազոհութեան պատկերը: *«Այդ նկարագրութիւնը թանկագին է հայկական քաղաքակրթութեան պատմութեան համար»,* կ՚ըսէ Լէօ:

Պատերազմէն ետք, վերադարձած նախարարները եթէ հայոց երկրին մէջ տեսան փայլուն երեւոյթ մը, այդ ալ անոնց նահատակուած ընկերներուն ու կանանց վարքն էր: Անոնք ապաստանած էին լեռներու քարանձաւներուն մէջ եւ իրենք զիրենք ենթարկած կամաւոր եւ անարիւն մարտիրոսութեան:

Իսկ Ղազար Փարպեցի իր «Հայոց Պատմութիւն» աշխատութեան մէջ կ՚ըսէ.

«Նահատակուածներուն եւ արքունի պալատին մէջ բանտարկեալներուն կիները թէեւ նեղութեան մէջ էին, սակայն ծոյլ եւ անպիտան կիներու նման չէին, այլ արիութեամբ Սուրբ Վարդանի հետ նահատակուածներուն՝ Մամիկոնեաններուն, Կամսարականներուն եւ միւս տոհմերուն փոքր երեխաները մեծ հոգածութեամբ կրթելով օգտակար գործ մը կը կատարէին. մանաւանդ՝ Սուրբ Վարդանի Հմայեակ եղբօր կինը, որ երեւելի դարձաւ Հայաստանի մէջ բոլոր կիներէն աւելի իր բարձր մտաւոր զարգացմամբ: Ան մեծցուց եւ դաստիարակեց իր երեք զաւակները՝ Վահանը, Վասակը եւ Արտաշէսը, որոնք պատանդ տարուելէ եւ ազատ արձակուելէ ետք իրեն յանձնուեցան: Վահան իր մօր խորհուրդներով սնած, իտէալներով տոգորուած մեծ հայ մը եղաւ: Մայրը այնպէս սնուցանեց իր զաւակին հոգին, որ ան ոչ միայն հայոց արժանաւոր սպարապետ եղաւ, այլ նաեւ մարզպան եւ շնորհիւ իր իմաստուն քաղաքականութեան հայ ժողովուրդը երեսուն տարի խաղաղութիւն վայելեց:

Զուիկ տիկինը յանձն առաւ մայրաբար սնուցանել Ղազար Փարպեցին, որ մեր պատմութեան վրայ լոյսի տողեր գրեց»:

Լէօ կ՚ըսէ. *«Հայկական մռայլ իրականութեան մէջ տեղ չունէին Մամիկոնեանները: Վարդանի ապստամբութիւնը այդ նշանաւոր տոհմը զրկած էր անոր մեծամեծ հարստութիւններէն, Մամիկոնեանները նոյնիսկ ծառայ մը չունէին իրենց համար ճաշ եփող: Այդ պայմաններուն մէջ Զուիկ տիկինը իր վրայ կ՚առնէ ոչ միայն գերութենէ ազատած զաւակներուն դաստիարակութիւնը, այլ ամբողջ դպրոց մը կը բանայ դաստիարակելու համար պատերազմէն ետք որբ մնացած Մամիկոնեաններուն եւ Կամսարականներուն զաւակները»:*

Այս տիկինները ապրեցան անարիւն նահատակութիւն, անոնք ամէն տեսակ վայելքի կարելիութիւն ունէին, սակայն արիաբար հրաժարեցան վայելքներէն, ցոյց տուին թէ արժանի մայրեր եւ քոյրերն են ինկողներուն: Նախընտրեցին քարանձաւային կեանքը, անոնք որ ամրոցներու մէջ ապրելու վարժ էին: Անոնք չուրացան Քրիստոսը, այլ ուրացան իրենց ճոխ կեանքը: Տառապանքի ու զրկանքներու մէջ գիտցան դիմել հոգեկան գեղեցկութեան: Անոնք դիմացան 16 տարի կանգուն պահելով հայրենիքը:

Փափկասուն էին հայոց աշխարհի տիկինները՝ երբ կ՚ապրէին իրենց ամուսինները, առաքինացան՝ երբ նահատակուեցան անոնք:

Յաղթանակը թէեւ անհնար կը թուէր, բայց վերերկրային օգնութեամբ հրաշալի յաղթանակ ձեռք ձգուեցաւ...

-Վարդանանք հասկցած էին Աստուածային կամքն ու անոր հեռակայ պատկերը...

-Նախանձախնդիր էին իրենց հաւատքին նկատմամբ, անոր համար հետագայ սերունդները յաւերժացուցին Վարդանանց հաւաքական կերպարը: Աստուած օրհնեց անոնց կեցուածքը:

-Հայերը իրենց յոյսը կտրեցին մարդկային ամէն միջոցներէ, իրենց աչքերը դէպի երկինք բարձրացուցին: Իրենց նպատակը Աստուծոյ թագաւորութեան հաստատումը ըրին, որ նաեւ մեր հայրենի երկրի ամրացումն էր: Անոնք Ճանչցան Աստուածային ծրագիրը...

Մեր պատմութեան ամբողջ ընթացքին հայ ժողովուրդը մղած է բազմաթիւ ճակատամարտեր, ապրած է յաղթանակին հպարտութիւնը եւ պարտութեան կսկիծը, սակայն Վարդանանց ճակատամարտը անջնջելի կը մնայ մեր ժողովուրդի յիշողութեան մէջ:

Իւրաքանչիւրիս համար ալ նպատակ մը կայ, որուն համար ստեղծուած ենք եւ մեզի երկնային կարողութիւն եւ զօրութիւն կը փոխանցուի, որպէսզի կարենանք իրականացնել մեր տեսիլքները: Իսկ մեր դժուարութիւններն ու թերութիւնները պիտի վերածուին թաքուն օրհնութիւններու, երբ մեր հոգիին աչքերով կը տեսնենք, կը շօշափենք զանոնք՝ ո՛չ մեր մարդկային սահմանափակ աչքերով:

Միշտ փորձենք տեսնել ընդհանրական պատկերը:

Այսօր եւս նախախնամութիւնը կ՚ուզէ առաջնորդել մեզ, այնպէս ինչպէս առաջնորդեց անցնող դարերուն Վարդաններն ու Ղեւոնդները... Մենք դեռ մեր արիւնը թափելու չափ դէմ չկեցանք չարին: Առանց իւրաքանչիւրիս կիսատ կը մնայ ամբողջական տեսիլքը, որուն մէկ մասնիկը ըլլալու յատկացուած ենք ի վերուստ:

ՀԱՅ ԱՇՈՒՂԱԿԱՆ...

Սկիզբ՝ էջ 11

րակ», «Գութանի Երգը» եւ այլն:

Յատկապէս Ղ. Աղայեանի, Հ. Յովհաննիսեանի, Հ. Թումանեանի եւ Ա. Իսահակեանի բարձրարուեստ բանաստեղծութիւններից շատերը ժողովրդի բերանում վերածուել են հիանալի երգերի եւ աւելի խոր թափանցել ժողովրդի կենցաղի մէջ, իսկ յետագայում՝ հիմք դարձել կոմպոզիտորական բազմաթիւ ստեղծագործութիւնների համար:

Բանաստեղծական վառվռուն տաղանդով ու մեղեդային ուրոյնութեամբ է աչքի ընկնում Շերամի արուեստը: Թէ՛ յեղափոխութիւնից առաջ եւ թէ՛ խորհրդային տարիներին յօրինած նրա երգերից շատերը լայն ժողովրդականութիւն են ձեռք բերել «Նա Մի Նազ Ունի», «Թառը Դոշիս» եւ այլն: Շերամի գերազանցօրէն լիրիկական բնոյթի անկեղծ ու անմիջական երգերում առկայ է իսկական ժողովրդական արուեստի պարզութիւնը:

Նոր իրականութեան կերպարները արժանի մարմնաւորում են ստացել Հաւասու, Շահենի, Իգիթի, Աշոտի եւ շատ ուրիշների երգերում:

Սովետահայ աշուղների լաւագոյն երգերի երաժշտական ոճը աչքի է ընկնում հասարակութեամբ, պարզութեամբ, զերծ ճոռոմութիւնից: Հետեւելով Ջիւանու տրադիցիաներին (աւանդոյթ-Խմբ.) սովետահայ աշուղները աւելի յաճախակի են դիմում ժողովրդական եւ յատկապէս գեղջկական երգի անընպառ աղբիւրին: Դա օգնում է նրանց իրենց ստեղծագործութիւններում հասնելու ազգային առաւել որոշակիութեան, ոճի անաղարտութեան: Նրանց ստեղծագործութիւնը բարերար ազդեցութիւն է գործում ժամանակակից հայ փրոֆեսիոնալ երաժշտութեան շատ ժանրերի զարգացման վրայ: Սակայն անհրաժեշտ է նշել, որ այդ պրոցեսը (գործընթաց- Խմբ.) միակողմանի չէ: Իրենց հերթին, պրոֆեսիոնալ երաժշտութեան (յատկապէս պրոֆեսիոնալ երգարուեստի) տրադիցիաները ազդել են աշուղների ստեղծագործութեան վրայ: Այդ ազդեցութիւնը ակներեւ է նրանց մասսայական շատ երգերում:

(շար. 3 եւ վերջ)

Մարզական

Ռաֆֆի Սիւլահեան

ՏԵՂԱԿԱՆ

Պետիկ Մահսերէճեան Յաջող Մասնակցութիւն Բերաւ Սուրիոյ Հաւաքականին

ՀՄԸՄ-ի պասքեթի տղոց խումբի խաղցող, 2002-ի ծնունդ Պետիկ Մահսերէճեան անցեալ ամսուան աւարտին իր մասնակցութիւնը բերաւ Սուրիոյ պասքեթի պատանեկան հաւաքականի ուսումնամարզական մրցումին, որ տեղի ունեցաւ Պելառուսիոյ մէջ: Սուրիոյ հաւաքականը բարեկամական մրցում մը ունեցաւ հիւրընկալ կազմին դէմ: Մրցումին մասնակցեցաւ նաեւ Պետիկը՝ որպէս խմբապետ եւ փայլուն խաղարկութեամբ հանդէս եկաւ: Աւարտին ան արժանացաւ պատասխանատու կազմի գնահատական մետալին: Աւելցընենք, որ Պետիկ այս տարի մաս կը կազմէ նաեւ ՀՄԸՄ-ի պասքեթի տղոց առաջին խումբին:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Ծանօթացում Ռուսիա 2018-ի Մասնակից Հաւաքականներու Պատմականին «ԹԻՒ - 9»

ՄԱՐՕՔ

Մարօքի ֆութպոլի պատմութիւնը սկսաւ 1956-ին: Ան կրցաւ իր յաջող դիրքը գրաւել ափրիկէի կազմերուն մէջ: Պատմութեան ընթացքին Մարօք

յաջողեցաւ չորս անգամ իր մասնակցութիւնը բերել համաշխարհային ֆութպոլի մրցաշարքին 1970,1986,1994 եւ1998 թուականներուն: Միջազգային մակարդակով իր առաջին մրցումը կատարեց Իրաքի կազմին դէմ: Մրցումը աւարտեցաւ 3 - 3 հաւասար արդիւնքով: Ափրիկէի մրցաշարքին Մարօք իր մասնակցութիւնը բերաւ 17 անգամ, բայց ախոյեանութիւնը վայելեց միայն մէկ անգամ: Հաւաքականի պաշտօնական տարազին գոյնը կարմիրն է: Հաւաքականի մարզիչի պաշտօնը վստահուած է ֆրանսացի Հէրֆի Քոնարին: Աւելցնենք, որ 2018-ի ախոյեանութեան Մարօք մաս կազմեց 2-րդ խմբակին՝ իր հետ մրցակից ունենալով Փորթուկալի, Սպանիոյ եւ Պարսկաստանի հաւաքականները:

Հայազգի Կարօ Մուրատ Գերմանիոյ Լաւագոյն Բռնցքամարտիկը Համարուեցաւ

Գերմանիոյ մէջ լոյս տեսնող BOXSPORT ամսագիրին հարցախոյզի արդիւնքներուն համաձայն, 2017-ի մրցաշրջանին Գերմանիոյ «Տարուան բռնցքամարտիկ» ճանչցուեցաւ հայազգի 34-ամեայ արհեստավարժ բռնցքամարտիկ Կարօ Մուրատ: Ան հաւաքեց 1284 ձայն եւ անցնելով միւս երեք թեկնածուներուն՝ Վլատիմիր Կլիչկոյի, Իւրկէն Պրահմըրի եւ Տիրօն Ցուգէին, առաջին դիրքը գրաւեց: Այդպիսով, EBU-ի վարկածով Եւրոպայի ախոյեան Կարօ

Մուրատ այդ տիտղոսը խլեց իր հայրենակից, աշխարհի նախկին ախոյեան Արթուր Աբրահամէն, որ եօթ տարի շարունակ ճանչցուած էր, որպէս Գերմանիոյ լաւագոյն բռնցքամարտիկ:

ԿԵԱՆՔՈՎԴ ՕՐԻՆԱԿ ԵՂԻՐ

(Խմբագրական «Արեւելք Մարզաշխարհ»ի, Գ. տարի, թիւ 31)

Բոլոր ժամանակներու ամէնէն մեծ քարոզիչը՝ Նազովրեցին, քրիստոնէական սկզբունքները ժողովուրդին հասկնալի դարձնելու համար միշտ իր քարոզները կը համեմէր առակներով եւ օրինակներով:

Հազիւ երեք տարուան ժամանակի մը ընթացքին, թիւով հազիւ 8-10 քարոզներով, ան կրցաւ զանգուածները իրեն եւ իր սկզբունքներուն կապել, որովհետեւ իր յաջողութեան ամէնէն մեծ գաղտնիքը այն եղաւ, որ ան իր կեանքին ընթացքին ապրեցաւ եւ գործնականապէս ցոյց տուաւ այն, ինչ որ կը քարոզէր:

Մեծ հայրենասէրներու, հասարակական մեծ ղեկավարներու եւ ծանօթ օրէնսգիրներու յաջողութեան մեծագոյն գաղտնիքը, իրենց հետեւած եւ քարոզած ճշմարտութեանց եւ սկզբունքներուն հանդէպ գործնապէս ցոյց տուած կեանքն ու գործունէութիւնն է:

Անձնուիրութիւն, հայրենասիրութիւն, քաջութիւն եւ հերոսութիւն շեփորող անհատը իր ետեւէն համախոհներ եւ հետեւորդներ ունենալու համար, պէտք է ինք իր կեանքին գնովը ցոյց տայ այդ առաքինութիւնները:

Ճշմարտութեան, պարկեշտութեան եւ նկարագրի մասին անընդհատ խօսող ղեկավարը, քարոզիչն ու կրօնաւորը, հրապուրելու համար ժողովուրդը, նախ եւ առաջ ինք պէտք է ապրի այդ մաքուր կեանքը, որպէսզի օրինակ դառնայ այլոց:

Մասնաւորելով մեր խօսքը ՀՄԸՄ-ականներուն, կ'ուզէինք քանի մը մատնանշում ընել, այն յոյսով եւ ենթադրութեամբ, որ կրնանք օգտակար դառնալ:

Մանուկներէ, պատանիներէ եւ երիտասարդներէ բաղկացած մեծ ընտանիք մըն է ՀՄԸՄ-ը: Հոն կան ուսուցիչներ եւ աշակերտներ, կան ղեկավարներ եւ ղեկավարուողներ, կան մեծեր եւ փոքրեր, վարչականներ, խըմբապետներ եւ վարիչներ, ինչպէս նաեւ կան անդամներ, խումբեր եւ խըմբակներ:

Մեծ դպրոց մըն է ՀՄԸՄ-ը, ուր կան հոգաբարձութիւն, ուսուցչական կազմ եւ աշակերտներ: Եւ այս դպրոցին նպատակն է դաստիարակել հայ նոր սերունդը բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս առողջ, սորվեցնելով անոր հայրենասիրութիւն, պարկեշտութիւն, հնազանդութիւն: Վերջապէս յառաջացընել նկարագիրով մաքուր, հոգիով ազնիւ եւ մարմնով ուժեղ երիտասարդութիւն մը, ապահովելու համար ցեղին գոյատեւումը:

Ուրեմն ՀՄԸՄ-ի մէջ գործուն դեր ստանձնող ոեւէ անդամ այդ մեծ դըպրոցին մէջ կը նկատուի ուսուցիչ: Վարչական ես, թէ խմբապետ, յանձնախումբի անդամ ես թէ փոխխմբապետ կամ վարիչ առաջնորդ: Աքելլա ես, թէ պալու, պարտադրաբար դարձած ես ուսուցիչ եւ ղեկավար:

Արդ՝ կը գիտակցի՞ս թէ որքան ծանր եւ պատասխանատու եւ միաժամանակ հաճելի ու օգտակար պարտականութիւն մը յանձն առած ես միութեան մէջ: Քու խնամքիդ, դաստիարակութեանդ յանձնուած են փոքրիկներ եւ պարմաններ, որոնց մատաղ հոգիները, նկարագիրը եւ մարմինը կերտելու, ազնուացնելու, որոնց հայկականութիւն սորվեցնելու ծանր հոգը ուսերուդ վրայ բեռցուած է: Կը գիտակցի՞ս այս բարոյական ծանր պարտաւորութեանց:

Մի՛ վախնար, մի՛ տատամսիր, քաջ եղի՛ր:

Կը յաջողիս քու առաքելութեանդ մէջ, եթէ կենդանի օրինակը դառնաս այն սկզբունքներուն, զոր կը յաւակնիս սորվեցնել ուրիշներուն:

Կ'ուզես եւ պարտաւոր ես խումբիդ, սկաւտներուդ, ֆութպոլիստներուն եւ մարզիկներուն սորվեցնել հնազանդութիւն, կարգապահութիւն եւ վեհանձնութիւն: Կրնա՞ս քու անձնական կեանքիդ օրինակով ցոյց տալ անոնց այդ առաքինութիւնները: Կը փափաքի՞ս, որ ՀՄԸՄ-ի մարզիկները ըլլան նկարագիրով մաքուր եւ հոգիով ազնիւ, կ'աշխատի՞ս որ ՀՄԸՄ-ի մէջ տիրէ համերաշխութիւն եւ եղբայրական սէր: Գործնապէս ցոյց տո՛ւր առօրեայ կեանքիդ եւ միութենական շրջապատիդ մէջ մաքուր նկարագիր, սէր եւ համերաշխութեան ոգի: Քարոզելու եւ ուսուցանելու ամէնէն ազդու եւ գործնական ձեւն է այս, որ օգտակար է թէ՛ ուսուցիչին, եւ թէ աշակերտին:

Առաջնորդելու, նկարագիր կերտելու, մաքուր ՀՄԸՄ-ականներ յառաջացնելու համար կարեւոր է առաջնորդներուն եւ ղեկավարներուն կեանքի օրինակը:

Մարզպետ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ	ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ	ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ	ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ	ՈՒՐԲԱԹ	ՇԱԲԱԹ	ԿԻՐԱԿԻ
12/2	13/2	14/2	15/2	16/2	17/2	18/2
8° 16°	5° 15°	4° 14°	7° 14°	4° 13°	3° 12°	3° 14°

Լաթաքիոյ «Գեղարդ» Պարախումբի Հմայիչ ելոյթը

Մշակոյթը ժողովուրդի մը ինքնութեան դրսեւորումն է, որ զայն կը զատորոշէ ուրիշներէն: Այդ դրսեւորման կարեւորագոյն եղանակներէն մէկն է պարը, որ իր մէջ կը բովանդակէ զայն ծնունդ տուող ու ներկայացնող ազգին պատմութիւնը իր անցեալով ու ներկայով, իր ձգտումներով ու երազանքներով, իր մաքառումներով ու յաղթանակներով:

Հովանաւորութեամբ Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Շահան Սրբ. Արք. Սարգիսեանի, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Վահան Նաւասարդեան» Մասնաճիւղի Վարչութեան, Ուրբաթ, 26 Փետրուար 2018-ին, երեկոյեան ժամը 6:00-ին, Լաթաքիոյ «Ասատ» մշակութային

կեդրոնը թնդաց «Գեղարդ» պարախումբի գեղեցիկ պարերով, գեղարուեստական ղեկավարութեամբ Վրէժ Թէրզեանի:

Հանդիսութեան բացումը կատարուեցաւ Սուրիոյ եւ Հայաստանի Հանրապետութեան զոյգ քայլերգներով:

Ելոյթին ներկայ էին Հոգեշնորհ Տէր Թաթուլ Աբեղայ Գարտանաքեան, Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը, Ազգ. Սրբոց Նահատակաց վարժարանի Տնօրէնութիւնը, Հոգաբարձական եւ Ուսուցչական կազմերը, ինչպէս նաեւ Լաթաքիոյ մէջ գործող միութիւններու ներկայացուցիչներ:

Սրահը ողողուած էր լաթաքիահայ համայնքի զաւակներով եւ հայկական պարարուեստը սիրող ու գնահատող օտար հիւրերով:

Հայերէն լեզուով բարի գալուստի խօսք արտասանեց Նայիրի Կարապետեան-Գաթրճեան ու ըսաւ. *«Հայկական ազգային պարարուեստը ունի հազարամեակներու պատմութիւն, հայկական պարը հանդիսացած է մեր ժողովուրդի գեղագիտական վառ մտածողութեան արտայայտամիջոցներէն մէկը: Ան սերունդէ-սերունդ փոխանցուելէ եւ որոշ փոփոխութիւններու ենթարկուելէ ետք կրցած է պահել իր ինքնուրոյն դիմագիծը»:*

Ան նկատել տուաւ նաեւ, թէ *«90-ամեայ Համազգայինը իր հիմնադրութեան օրէն իսկ, գլխաւոր առաքելութիւնը նկատած է հայ մշակոյթի պահպանումն ու տարածումը, հայ ժողովուրդի զաւակներուն մէջ արթնցնելու սէր, հետաքրքրութիւն եւ գուրգուրանք հանդէպ մշակոյթին եւ որպէս անկորնչելի գանձ զայն փոխանցելու իրերայաջորդ սերունդներուն»:*

Արաբերէն լեզուով խօսք արտասանեց Սարին Կիրակոսեան, որ հակիրճ ձեւով ներկայացուց հայկական պարը, ապա շնորհակալական խօսքը ուղղեց երկրի վսեմաշուք նախագահ Տոքթ. Պաշշար Հաֆէզ ալ Ասատին, որ միշտ քաջալեր հանդիսացած է մեր մշակութային ձեռնարկներու իրագործման եւ դրուատիքով արտայայտուած ու գնահատած է զանոնք:

52 անդամներէ բաղկացած «Գեղարդ» պարախումբը համաչափ կը շ-

ռոյթներով, հեզաճկուն պարերով, շուրջ մէկուկէս ժամ տեւողութեամբ հմայեց հանդիսատեսը:

Առաջին բաժինով պարախումբը ներկայացուց հայկական պարեր՝ «Կիլիկիա», «Եարխուշտա» եւ «Քոչարի», յունական եւ հնդկական պարեր: Իսկ երկրորդ բաժինով հովիւներու պար, ռուսական պար, արժանթինեան թանկո եւ հայկական պար՝ «Աւարայր»: Վերջինը գեղեցիկ բեմադրութեամբ, հոգեթով պար մըն էր:

Ելոյթի ընթացքին Յակոբ Այնթապլեան հայկական ժողովրդական եւ ազգային երգերով առաւել ջերմացուց մթնոլորտը:

Ուշագրաւ էր նաեւ վերջին պարը, որուն մասնակցեցան բոլոր անդամները: Անոնք իրենց գունագեղ տարազներով հայկական գեղեցիկ ներդաշնակութիւն մը կազմած էին բեմահարթակին վրայ:

Աւարտին բեմ հրաւիրուեցաւ գեղարուեստական ղեկավար Վրէժ Թէրզեան, որ ընդամէնը երեք ամիսներու ընթացքին իր աչալուրջ ու հետեւողական մարզումներով յաջողեցաւ իրականացնել «Գեղարդ» պարախումբի այս հմայիչ ելոյթը:

Հանդիսութիւնը փակուեցաւ Հոգեշնորհ Տէր Թաթուլ Աբեղայ Գարտանաքեանի արտասանած «Պահպանիչ» աղօթքով:

Թղթակից

«Քրիստափոր» Գրադարանի կազմակերպութեամբ՝ Ուղղագրութեան Մրցում

Շաբաթ, 3 Փետրուար 2018-ի առաւօտեան ժամը 10:00-ն էր ու

«Քրիստափոր» գրադարանի կազմակերպած միջդպրոցական ուղղագրութեան մրցումի ժամը հասած էր:

ԱՄԺ Տան «Լեւոն Շանթ» սրահի մուտքին հաւաքուած էին փունջ մը

աշակերտներ, իրենց ծնողներուն եւ ուսուցիչներուն հետ՝ անհամբեր

սպասելով բոլոր մասնակիցներուն ժամանումին: Անոնք եկած էին Հալէպի Ազգ. Միացեալ վարժարանէն, Ազգ. Քարէն Եփփէ ճեմարանէն, Կըրթասիրաց Սարգիս Չէմպէրճան Երկրորդական վարժարանէն, Հայ Աւետարանական Բեթէլ Երկրորդական վարժարանէն, Զուարթնոց վարժարանէն, Մխիթարեան վարժարանէն եւ Կիլիկեան ճեմարանէն:

«Լեւոն Շանթ» սրահի մուտքին գետեղուած էր Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի խորհրդաւոր պատկերը, իսկ սրահը յարդարուած էր գրադարանի աւանդական պատկերներով: Սրա-

Թղթակից

Շար.՝ էջ 10